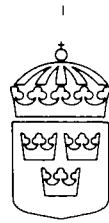

Försvarsutskottets betänkande

1985/86:8

om planering och anslag för totalförsvaret (prop.

1985/86:100 bil. 6, förs. 1985/86:7)

FöU
1985/86:8

I betänkandet behandlas förslaget som regeringen – efter föredragning av försvarsministern, statsrådet Roine Carlsson – har förelagt riksdagen i proposition 1985/86:100 bilaga 6, i det följande kallad budgetpropositionen. Vissa förslag i budgetpropositionen (s. 45–50) rörande de värnpliktiga har riksdagen redan behandlat (FöU 1985/86:5, rskr. 117). Frågan om de värnpliktigas fria resor liksom redovisningen i budgetpropositionen (s. 37–45) av frågor angående den anställda personalen tas inte upp i detta betänkande. De kommer att redovisas i ett senare betänkande.

Riksdagens revisorers förslag om överstyrelsens för ekonomiskt försvar handläggning av beredskapslån m. m. (förs. 1985/86:7) behandlas i detta betänkande under punkt 8 med anknytning till anslaget Beredskapslagring och industriella åtgärder.

I betänkandet behandlas också 66 motionsyrkanden. Alla motioner utom en är väckta under den allmänna motionstiden i januari 1986. En sammanställning av motionsyrkandena finns i bilaga. Där framgår var i betänkandet de olika yrkandena behandlas.

Sammanfattning

Betänkandet gäller i huvudsak planering och anslag för militär och civil verksamhet inom totalförsvaret. Vidare berörs samhällets fredstida räddningstjänst.

Genom budgetpropositionen har riksdagen på vanligt sätt fått ta del av en redogörelse och vissa synpunkter angående säkerhets- och försvarspolitik. Utskottet anser enhälligt att riksdagen bör lämna utan erinran vad försvarsministern har anfört. Den svenska säkerhetspolitiken ligger fast.

Beträffande totalförsvaret anser utskottet att vad försvarsministern anfört bör lämnas utan erinran. Det gäller bl. a. att beredskapsaspekter bör beaktas vid all planering av samhällsverksamhet.

I ett avsnitt om den militära delen av totalförsvarets verksamhet biträder utskottet vad försvarsministern har anfört om bl. a. krigsorganisationens och fredsorganisationens utveckling. Beträffande den ekonomiska planeringen tillstyrker utskottets socialdemokratiska majoritet att riksdagen bifaller regeringens förslag, som bl. a. innebär en utgiftsram för budgetåret 1986/87 om 22 411 482 000 kr. i prisläget februari 1985. Utskottets företrädare för m, fp och c reserverar sig gemensamt angående utgiftsramen, som de anser bör vara 240 milj. kr. större.

I fråga om JAS-projektet och försvarsindustrin har utskottet inte några invändningar mot vad försvarsministern anfört.

Den civila totalförsvarsverksamheten och freds räddningstjänsten behandlas i ett särskilt avsnitt. Beträffande civil ledning och samordning, civilförsvar, psykologiskt försvar och övriga funktioner inom den civila försvarsverksamheten samt beträffande freds räddningstjänsten föreslår utskottet att riksdagen lämnar utan erinran vad försvarsministern har anfört. Utskottet tillstyrker regeringens förslag om utgiftsramar budgetåret 1986/87 för statens räddningsverk – för verksamheten utom skyddsrum om 493 milj. kr. och för skyddsrum om 578,7 milj. kr., båda i prisläget februari 1985. I några avseenden föreslår utskottet att riksdagen skall göra särskilda uttalanden. Det gäller dels behovet att finna lämpliga lokaler för den nya överstyrelsen för civil beredskap, dels arbetet rörande sjuktransporter med helikoptrar. I båda fallen anser utskottet att verksamheten bör påskyndas. Utskottet förordar vidare att 1 milj. kr. mer än regeringen har räknat med skall avsättas till stöd för Sveriges civilförsvarsförbunds försöksverksamhet med rekrytering och övning av hemskyddsombud. Utskottets majoritet bedömer att det ökade stödet kan finansieras genom omfördelning av medel inom utgiftsramen för räddningsverkets verksamhet utom skyddsrum medan företrädare för m anser att utgiftsramen bör ökas med nämnda belopp.

Beträffande ett förslag av riksdagens revisorer om handläggning av beredskapslån m. m. föreslår utskottet att riksdagen skall uttala sig i huvudsak enligt revisorernas förslag.

Fleralet motionsyrkanden som behandlas i betänkandet gäller särskilda frågor och utgör inte motförslag till regeringens förslag. I åtskilliga fall avstyrker utskottet bifall till sådana yrkanden med hänvisning till pågående planering och arbetet i 1984 års försvarskommitté.

Tolv reservationer och ett särskilt yttrande har lämnats. Reservationerna gäller bl. a. regionala försörjningsplaner och en upprustning av inlandsbanan (c), ett utredningsarbete för införande av en allmän totalförsvarsplikt (fp), effektivare krigsförbandsövningar (c), ett starkare försvar av västkusten (fp och c), tidsplanen för anskaffning av andningsskydd till befolkningen (m och c) samt övningsrytmen för civilförsvarets A-enheter (m).

1 Säkerhets- och försvarspolitiken

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 7–10) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om säkerhets- och försvarspolitiken.

Föredragande statsrådet

Enligt föredragande statsrådet fortsätter förhållandet mellan supermakterna att präglas av en kombination av rivalitet och strävan till begränsad samverkan. Efter de senaste årens mycket kyliga relationer har supermakterna under år 1985 bl. a. återupptagit förhandlingar om strategiska kärnvapen som legat nere sedan slutet av år 1983. Dessutom har ledarna för USA och Sovjetunionen hållit sitt första toppmöte på sex år. Det är dock enligt

försvarsministern ovisst om misstänksamheten och spänningen inom en nära framtid skall kunna vändas i en mer konstruktiv dialog och ett vidgat samarbete. Kapprustningen fortgår i oförminskad takt. Den snabba vapentekniska utvecklingen innehåller i sig element som undergräver förtroende och försvarar överenskommelser om nedrustning och rustningsbegränsning.

Supermakterna framstår, uttalar försvarsministern, trots detta som oförändrat beslutna att söka undvika en direkt militär konfrontation, vilken ytterst skulle kunna resultera i ett kärnvapenkrig med förödande konsekvenser. Samtidigt leder supermakternas ömsesidiga, djupt förankrade misstro och ökade militära förmåga till att kampen om inflytande mellan blocken fortgår i global skala med betydande återverkningar på hela det internationella klimatet.

I flera delar av världen är supermakterna benägna att se regionala och även inomstatliga konflikter i ett maktpolitiskt öst-väst-perspektiv. Eftersom supermakterna uppfattar att deras intressen är direkt berörda i många av dessa konflikter kan även geografiskt begränsade oroligheter riskera att fördjupas och spridas och få vittomfattande säkerhetspolitiska konsekvenser. En viss tendens kan dock förmärkas till att supermakterna söker undvika att regionala konflikter leder till verkligt allvarliga motsättningar dem emellan, uttalar försvarsministern.

Inom båda maktblocken fortsätter försvarsstrategin att vara föremål för intensiva diskussioner. I Sovjetunionen diskuteras i ökad grad möjligheten av utdragna konventionella operationer i samband med ett krig i Europa. Sovjetunionen har deklarerat att man inte kommer att vara först att använda kärnvapen. Inom NATO förefaller det enligt försvarsministern vara en alltmera utbredd åsikt att det upplevda beroendet av tidig kärnvapeninsats bör minskas genom förstärkning av det konventionella försvaret. Emellertid finns starka ekonomiska hinder för en långtgående utveckling i denna riktning. Inom överskådlig tid torde båda maktblocken ytterst bygga sina strategier på kärnvapenavskräckning. Båda upprätthåller samtidigt mycket stora, insatsberedda konventionella styrkor i Centraleuropa som antalsmässigt varit tämligen konstanta under de senaste tjugo åren men vars kvalitet kontinuerligt förbättrats.

Den kvalitativa kapprustningen har fortsatt i ett uppdrivet tempo, medan endast obetydliga framsteg gjorts under året i rustningsbegränsnings- och nedrustningsfrågor. Huvudansvaret för de uteblivna resultaten i nedrustningsarbetet ligger på de båda supermakterna, uttalar försvarsministern.

De nordiska länderna kan enligt försvarsministern inte undgå att beröras av de stormaktsmotsättningar som gäller Europa. Härtill kommer att det nordeuropeiska och nordatlantiska området successivt vuxit i strategisk betydelse. Huvudorsaken är – uttalar försvarsministern – utbyggnaden av de sovjetiska marinbaserna på Kolahalvön, vilkas lokalisering till stor del är betingad av globalstrategiska och geografiska faktorer i förening med den vapentekniska utvecklingen. Denna utbyggnad har följts av norska beslut om bl. a. förhandslagring i mellersta Norge av utrustning för amerikanska marinkårsförband. Den ökning av den militära aktiviteten i det nordiska området som ägt rum på båda sidor bör i första hand ses som led i supermakternas bevakande av sina globala intressen och som en del av den strategiska maktbalansen dem emellan.

Det nordeuropeiska och nordatlantiska områdets ökade strategiska betydelse, motsättningarna mellan stormaktsblocken och den militärtekniska utvecklingen har sammantagna lett till att även Sveriges läge blir mera utsatt i händelse av kriser och väpnade konflikter i vår omvärld. Denna utveckling har också lett till ökade påfrestningar i fred, främst i form av kränkningar av vårt territorium. Dessa tendenser berördes i 1982 års försvarsbeslut men har genom senare tids utveckling kommit till tydligare uttryck.

Sverige har bl. a. – såsom framgår av ubåtsskyddskommissionens rapport – utsatts för grova undervattenskränkningar vilkas särskilda säkerhetspolitiska betydelse understryks av att de till skillnad från andra kränkningar till sjöss och i luften till övervägande del måste anses vara avsiktliga. En rad iakttagelser och indikationer som redovisats av överbefälhavaren till regeringen har enligt försvarsministern lett till slutsatsen att liknande undervattensverksamhet förekommit även efter år 1982.

Respekten för vår säkerhetspolitiska linje har krävt att vi redan i fredstid ingripit med största fasthet mot kränkningar av vårt territorium. Vår förmåga att upptäcka och ingripa mot främmande ubåtar har stärkts och fortsätter att stärkas efter hand. Det är även fortsättningsvis vår skyldighet och vår bestämda föresats att med alla till buds stående medel hävda Sveriges territoriella integritet. Regeringen har inte tvekat och kommer inte att tveka att ingripa mot den eller dem som kränker svenskt territorium. Målet är och förblir att förmå främmande makter att avstå från kränkningar, uttalar försvarsministern.

Vårt beroende av ett handelsutbyte med omvärlden leder till att motsättningar och kriser i andra delar av världen kan få konsekvenser också i Sverige. Särskilda problem kan skapas av det högteknologiembargo som västliga industriländer på senare år riktat mot Östeuropa, uttalar försvarsministern.

Det grundläggande säkerhetspolitiska mönstret i Norden består. Den svenska säkerhetspolitiken ligger fast. Regeringen kommer – betonar försvarsministern – att fullfölja denna politik med kraft, klarhet och konsekvens. Förtroendet för vår vilja och vår förmåga att i krig bevara neutraliteten måste vidmakthållas. Det får varken skapas farhågor eller förväntningar om att Sverige ens under starkt yttre tryck skulle överge sin neutralitetspolitik. Det råder bred uppslutning kring den svenska säkerhetspolitikens principer. Detta är en väsentlig nationell tillgång.

Försvarsministern framhåller att regeringen kommer att fullfölja 1982 års försvarsbeslut, med den inriktning som angavs i 1984 års fyrpartiöverenskommelse och i den senaste budgetpropositionen. 1984 års försvarskommitté har enats om de grundläggande förutsättningarna för säkerhetspolitiken inför 1990-talet. Detta är ett uttryck för en uppslutning kring den traditionella svenska säkerhetspolitiken. Det utgör också en fast grund för kommitténs fortsatta arbete med inriktning mot 1987 års försvarsbeslut.

Som del av säkerhetspolitiken fordras en fast och konsekvent försvarspolitik som inger respekt och förtroende såväl i omvärlden som hos svenska folket. Totalförsvaret skall i första hand vara fredsbevarande genom att ha sådan styrka, sammansättning och beredskap att en angripares förluster och andra uppoffringar i samband med försök att utnyttja vårt land inte ter sig

rimliga i förhållande till fördelarna. Ett så utformat totalförsvar utgör ett väsentligt bidrag till lugn, stabilitet och en begränsad stormaktsnärvaro i det nordiska området i fred och i internationella kriser. Det är därtill en förutsättning för att svensk neutralitet skall bli respekterad vid krig i vårt närområde, avslutar försvarsministern.

Motioner

1985/86:Fö203 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkandena

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om en redovisning av hur USA:s embargopolitik påverkar de svenska försvarsåtgärderna,
2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag hur utlandsberoendet vid anskaffning av militär materiel skall minskas.

1985/86:Fö205 av Karin Söder m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 1 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av svensk säkerhets- och försvarspolitik.

Utskottet

Sveriges säkerhetspolitik syftar till att bevara landets fred, frihet och oberoende. Enligt 1982 års försvarsbeslut (prop. 1981/82:102, FöU 18, rskr. 374) formas säkerhetspolitiken genom samverkan mellan utrikespolitiken, försvarspolitiken, vår politik i internationella nedrustningsfrågor, handelspolitiken och biståndspolitiken. Vårt land för en alliansfri utrikespolitik som syftar till neutralitet om det blir krig i vår omvärld.

För att den svenska säkerhetspolitiken skall vara trovärdig och realistisk måste den – vid sidan av andra säkerhetspolitiska medel – stödjas av ett respektingivande totalförsvar. Försvarspolitiken syftar till att totalförsvaret vid kriser och konflikter i Europa mellan stormaktsblocken skall ha en sådan styrka, sammansättning och beredskap att hot, påtryckningar eller angrepp mot Sverige inte kan bedömas vara lönsamt för någon. Totalförsvaret har i så fall den önskade fredsbevarande förmågan.

Om Sverige trots alla ansträngningar att stå utanför ändå blir indraget i ett krig skall alla tillgängliga resurser koncentreras på ett kraftfullt försvar och på en politik som bevarar landets frihet.

Utskottet har inte något att invända mot föredragande statsrådets redogörelse och bedömningar i budgetpropositionen. Liksom försvarsministern anser utskottet att det är en väsentlig nationell tillgång att det råder bred uppslutning kring den svenska säkerhetspolitikens principer.

I centerpartiets motion Fö205 behandlas inriktningen av svensk säkerhets- och försvarspolitik. Enligt motionärerna är nationell säkerhet och trygghet en förutsättning för att de enskilda medborgarna skall känna personlig trygghet.

Motionärerna framhåller att det inte finns någon motsättning mellan å ena sidan våra strävanden efter fred, nedrustning och stopp för kärnvapen och å andra sidan en nationell säkerhetspolitik som är baserad på ett starkt svenskt försvar.

Enligt motionen skall försvarsmakten vara fredsbevarande, stabiliserande och krigsavhållande. Förmågan att upprätthålla ett trovärdigt invasionsförsvar är enligt motionärerna av grundläggande betydelse. För att försvarsmaktens förmåga skall uppfattas som trovärdig krävs enligt deras mening att utrustning, organisation och utbildning successivt anpassas till utvecklingen i omvärlden.

Utskottet anser att uttalandena om säkerhets- och försvarspolitiken i motion Fö205 (c) stämmer överens med ambitionerna i 1982 års försvarsbeslut, med ställningstaganden av riksdagen som har gjorts senare och med vad 1984 års försvarskommitté har anfört (SOU 1985:23). Utskottet vill understryka vad som sägs i motionen om att det inte finns någon motsättning mellan försvarspolitiken och säkerhetspolitiken i övrigt. Det finns emellertid inte anledning för riksdagen att i enlighet med motionsyrkandet nu rikta ett tillkännagivande till regeringen.

Vänsterpartiet kommunisterna tar i motion Fö203 upp det beroende av andra länder som Sveriges handelsutbyte med omvärlden kan sägas innebära. Enligt motionen hade bort redovisas en fylligare analys av dessa frågor i budgetpropositionen. Enligt motionärerna är det för säkerhets- och försvarspolitiken nödvändigt att Sverige försöker att i största möjliga omfattning frigöra sig från inflytande från USA och NATO när det gäller anskaffning av viktig materiel till det militära försvaret. Riksdagen bör enligt deras mening begära att regeringen utvecklar och redovisar hur man skall minska landets utlandsberoende för försvarsåtgärder och anskaffning av militär materiel.

Utskottet vill liksom vid föregående riksmöte (FöU 1984/85:9 s. 8–9) påpeka att 1982 års försvarsbeslut bl. a. innebär att anskaffningen av för försvaret väsentlig materiel inte får ske så att Sverige kommer i en beroendeställning till andra länder av sådan art att den kan utnyttjas för påtryckningar eller så att vi i en krissituation står utan viktig materiel. Regeringen måste beakta denna inriktning.

Det finns emellertid risk för särskilda problem på grund av att andra länder redan i fredstid blir mindre benägna att dela med sig av viktigt tekniskt kunnande. I dagens läge bedöms sådan exportkontrollpolitik inte utgöra något hot för Sverige. Industrispionage och säkerhetsskydd måste av flera skäl ägnas större uppmärksamhet. Vidare talar utvecklingen för att vi mer än hittills måste satsa på svenskt tekniskt kunnande, både för inhemsk utveckling och tillverkning och för att Sverige skall förbli en kompetent deltagare i ett nödvändigt teknologiutbyte med omvärlden.

Frågor av detta slag ligger inom ramen för uppdraget till 1984 års försvarskommitté och kan väntas bli behandlade av riksdagen under nästa riksmöte. Nytt underlag i denna fråga har i februari 1986 överlämnats till regeringen av Ingenjörsvetenskapsakademien och Krigsvetenskapsakademien i samverkan. Några uttalanden av riksdagen enligt yrkandena i motion Fö203 är inte påkallade.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö203, yrkandena 1 och 2, om utlandsberoende vid försvarsåtgärder,
2. att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö205, yrkande 1, om ett

uttalande av riksdagen rörande inriktningen av säkerhets- och försvarspolitikerna,

3. att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om säkerhets- och försvarspolitikerna.

2 Förberedelser för 1987 års totalförsvarsbeslut

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 11) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om förberedelser för 1987 års totalförsvarsbeslut.

Utskottet

Regeringen avser att efter årsskiftet 1986-1987 förelägga riksdagen förslag om säkerhetspolitikens inriktning och totalförsvarets fortsatta utveckling efter budgetåret 1986/87. Arbetet med att ta fram underlag för förslaget pågår. Föredragande statsrådet redovisar huvuddragen av detta arbete.

Efter det att budgetpropositionen lämnades till riksdagen har 1984 års försvarskommitté (Ds Fö 1986:1) den 7 februari 1986 lämnat förslag till försvarsministern beträffande inriktningen av programplaneringen inom totalförsvaret för perioden 1987-1992. Regeringen har den 20 februari 1986 beslutat om anvisningar för sådan planering.

Utskottet har inte något att invända mot försvarsministerns redogörelse och hemställer

att riksdagen lägger redogörelsen till handlingarna.

3 Totalförsvaret

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 12-17) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om totalförsvaret.

Motioner

1985/86:K412 av Margitta Edgren m. fl. (fp) såvitt gäller yrkande 5 att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att sårbarhetsberedningen tills vidare skall fortsätta sin verksamhet.

1985/86:Fö201 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande den principiella inriktningen av totalförsvarets fortsatta utveckling inför 1987 års försvarsbeslut,

2. att riksdagen uttalar att inriktning och handlingsvägar som redovisas i motionen skall belysas inför 1987 års försvarsbeslut.

1985/86:Fö203 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande 3 att riksdagen uttalar att sårbarhetsaspekterna måste beaktas långt mer än tidigare inför 1987 års försvarsbeslut och att en "omrustning" från militär till civil sektor bör ske inom totalförsvaret.

1985/86:Fö205 av Karin Söder m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 9 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om att regionala försörjnings- och livsmedelsplaner upprättas.

1985/86:Fö206 av Maria Leissner (fp) vari yrkas att riksdagen uttalar att totalförsvarets samlade personalbehov för civila och militära uppgifter på sikt bör tillgodoses genom en allmän totalförsvarsplikt, varigenom den enskilde – oavsett uppgift – bör tillförsäkras en grundläggande självförsvarsutbildning.

Utskottet

Till grund för totalförsvarets utveckling t. o. m. budgetåret 1986/87 ligger 1982 års försvarsbeslut. Totalförsvarets fortsatta utveckling behandlas för närvarande av 1984 års försvarskommitté.

Föredragande statsrådet berör totalförsvarets allmänna inriktning och ledning, gemensam försvarsforskning samt vissa struktur- och samordningsfrågor. *Utskottet* har inte något att invända mot försvarsministerns redogörelse. Enligt försvarsministern bör beredskapsaspekter beaktas vid all planering av samhällsverksamhet. Detta förtjänar att understrykas.

I motion Fö201 redovisas en principiell inriktning av totalförsvarets fortsatta utveckling som förordas av folkpartiet inför 1987 års försvarsbeslut. Motionärerna önskar att inriktning och handlingsvägar som redovisas i motionen skall belysas inför försvarsbeslutet och uttalar att oroande brister i totalförsvaret måste åtgärdas. Motionen berör områden och delar av totalförsvaret som enligt folkpartiets mening bör förstärkas eller på annat sätt förändras. Bl. a. behandlas

- utvecklingen av vår relativa försvarskraft
- inriktningen av försvarsmaktens utveckling
- ledning, underrättelsetjänst och beredskap
- utbildningen inom försvarsmakten
- försvarsmaktens personal och fredsorganisation
- försvarsindustrin
- totalförsvarets civila delar.

Motionärerna förutsätter att överbefälhavaren ges i uppdrag att redovisa en komplett programplan för det militära försvaret inom en ekonomisk ram om sammanlagt 115 miljarder kronor för femårsperioden 1987–1992.

Den inriktning av totalförsvarets fortsatta utveckling som förordas i motion Fö201 strider enligt *utskottets* mening inte mot vad försvarskommittén hittills har uttalat eller mot de anvisningar för programplaneringen som regeringen har beslutat den 20 februari 1986. Anvisningarna innebär bl. a. att programplanering för den militära delen av totalförsvaret skall genomföras på sex olika ekonomiska nivåer. Den inriktning och de handlingsvägar som anges i motionen torde i allt väsentligt komma att belysas inför 1987 års försvarsbeslut. Eftersom motionens syfte tillgodoses genom pågående arbete är något uttalande av riksdagen inte påkallat.

Centerpartiets motion Fö205 behandlar bl. a. samhällets sårbarhet. Enligt motionärerna bör samhället planeras så att det klarar kriser som

sträcker sig över ett flertal år. De understryker sårbarhetsproblemen inom el-, data-, elektronik- och livsmedelssektorerna och efterlyser regionala försörjningsplaner för exempelvis elkraft, transporter och livsmedel. Inlandsbanans betydelse för totalförsvaret betonas särskilt.

Vänsterpartiet kommunisterna hävdar i motion Fö203 att samhällets sårbarhet måste beaktas långt mer än tidigare inför 1987 års försvarsbeslut. Man vill också att riksdagen skall uttala sig för en ändrad avvägning till förmån för totalförsvarets civila delar. Sårbarhetsaspekterna i försvarsfrågan betecknas som viktigare än på något annat område i samhället.

Utskottet konstaterar liksom tidigare (FöU 1984/85:9 s. 10) att vårt samhälle är sårbart i många avseenden. Sårbarhetsfrågor bör ägnas ökad uppmärksamhet. Riktlinjerna för arbetet med att ta fram underlag för regeringens förslag till 1987 års försvarsbeslut innebär att så sker. Försvarskommittén (Ds Fö 1986:1) har uttalat att ökad internationell integration, teknisk utveckling och strukturella förändringar i samhället får sårbarhetskonsekvenser, som har uppmärksammats särskilt beträffande data- och elektronikområdena. Sådana konsekvenser bör enligt kommittén klarläggas och behandlas inom ramen för beredskapsplaneringen för de enskilda funktionerna i syfte att uppnå en så hög funktionssäkerhet som möjligt. Härvid bör kraven på funktionssäkerhet i fred vara utgångspunkten. Kommittén har vidare uttalat att för funktionen Livsmedelsförsörjning bör analyseras vilka krav som med hänsyn till livsmedelsförsörjningen i krig bör ställas på den regionala fördelningen av produktion och lagring. Enligt kommittén bör förhållandena i Norrland belysas särskilt. Kommitténs skrivelse skall enligt regeringens direktiv ligga till grund för planeringen. Utskottet har vidare inhämtat att regeringen avser att lämna ett uppdrag till statens järnvägar angående en eventuell upprustning av inlandsbanan.

Utskottet förutsätter att sårbarhetsfrågorna uppmärksammas inom all totalförvarsplanering och redovisas i regeringens förslag till nytt försvarsbeslut. Försvarsutskottet har nyligen lämnat ett yttrande till näringsutskottet om reservanordningar vid störningar i elförsörjningen (FöU 1985/86:6 y, NU 1985/86:17). Något uttalande av riksdagen om sårbarhetsfrågorna eller om en ändrad avvägning inom totalförsvaret vill utskottet inte förorda.

Sårbarhetsberedningen har avslutat sin verksamhet. Frågan om dess avveckling hade dessförinnan behandlats av riksdagen (FöU 1985/86:2 y, FiU 5, rskr. 88). Regeringen har den 16 januari 1986 uppdragit åt chefen för justitiedepartementet att bilda en samrådsgrupp för arbetet med frågor om sårbarheten på ADB-området. Gruppens uppgift skall vara att, på uppdrag av en statsrådsgrupp för ADB-frågor, analysera sårbarhetsfrågor inom ADB-området samt lägga fram förslag till konkreta åtgärder för att minska sårbarheten. I samrådsgruppen skall finnas företrädare för statliga myndigheter, däribland rikspolisstyrelsen och överbefälhavaren, för primärkommunerna, för landstingskommunerna samt för det privata näringslivet.

Av redogörelsen framgår att det numera saknas förutsättningar att bifalla yrkande 5 i motion K412 om fortsatt verksamhet för sårbarhetsberedningen. Motionsyrkandet har överlämnats av konstitutionsutskottet.

En allmän totalförsvarsplikt förordas i motion Fö206 (fp). Som första argument anger motionären att det behövs mer personal i totalförsva-

ret. Vidare framhålls vikten av att varje medborgare får självskyddsutbildning. "Ett tredje och givet argument är att det inte är rimligt i en modern och demokratisk stat att försvarsplikten enbart skall åvila ena könet."

I proposition med förslag till 1982 års försvarsbeslut (prop. 1981/82:102 bil. 1 s. 29) uttalade försvarsministern följande:

Av största betydelse är att varje medborgare allt efter sin förmåga bereds tillfälle att bidra till landets försvar. Detta tillgodoses bäst om vårt totalförsvar även i fortsättningen bygger på plikttjänstgöring såsom den allmänna värnplikten, civilförsvarsplikten, tjänsteplikten för sjukvårdsanställda och andra former av tjänstgöringsskyldighet. För att ytterligare förankra totalförsvarsidéen i samhället är de olika folkrörelserna av stor betydelse. Inte minst bör framhållas de insatser som frivilligorganisationerna bidrar med.

De former av plikttjänstgöring som främst åsyftas i detta uttalande grundar sig på följande lagar:

- värnpliktslagen
- civilförsvarslagen
- lagen om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m. m.
- allmän tjänstepliktslag.

De olika pliktlagarna utgör sammantagna ett paket lagar som gör det möjligt för samhället att disponera landets invånare för alla slags arbetsuppgifter inom totalförsvaret. Mellan de lagfästa plikterna finns skillnader som bl. a. gäller den kategori människor som lagarna vänder sig till. Dessa skillnader avser medborgarskap och vistelseort, kön och ålder.

Utskottet har funnit lämpligt att lämna en närmare redogörelse för de pliktlagar som gäller och är av intresse i sammanhanget.

Värnpliktslagen (1941:967) gäller män som är svenska medborgare. Varje sådan man är värnpliktig fr. o. m. det kalenderår under vilket han fyller 18 år t. o. m. det under vilket han fyller 47 år. Plikten avser tjänstgöring under beredskap och i krig men också – under begränsad tid – utbildning i fred.

Civilförsvarsplikten gäller enligt civilförsvarslagen (1960:74) svenska medborgare som bor i Sverige. Varje sådan medborgare är civilförsvarspliktig i åldersintervallet 16–65 år, räknat på kalenderår. Plikten avser sådan civilförsvarstjänstgöring – även utbildning och övning i fred – som medges av kroppskrafter och hälsotillstånd. Regeringen kan förordna att även utläning här i riket skall fullgöra sådan tjänst. Lagen är för närvarande föremål för en författningsteknisk översyn av en särskild utredare (Fö 1985:01).

En civilförsvarspliktig är, enligt lagen (1984:272) om skyldighet för civilförsvarspliktiga att tjänstgöra utanför civilförsvaret, under vissa förutsättningar skyldig att tjänstgöra i annan verksamhet inom totalförsvaret än civilförsvarets verksamhet.

Den som är sysselsatt inom hälso- och sjukvården eller veterinärverksamheten är enligt lagen (1981:292) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m. m. skyldig att i krig och vid krigsfara fullgöra sådan tjänstgöring inom verksamhetsområdet som kroppskrafter och hälsotillstånd medger. Detsamma gäller den som är anställd med tillsynsuppgifter hos en miljö- och hälsoskyddsnämnd. Tjänsteplikten gäller under vissa

förutsättningar också den som har tidigare yrkeserfarenhet inom något av dessa verksamhetsområden. Den avser var och en som vistas stadigvarande i landet och är mellan 16 och 70 år gammal (räknat kalenderårsvis). En utbildningsplikt i fredstid för hälso- och sjukvårdspersonal m. fl. har föreslagits (SOU 1982:42) och en proposition härom förbereds i regeringskansliet (jfr FöU 1981/82:18 s. 154–155).

En allmän tjänsteplikt gäller i krig var och en som är mellan 16 och 70 år gammal (räknat kalenderårsvis). Enligt lagen (1959:83) om allmän tjänsteplikt kan var och en åläggas att inte lämna sin anställning eller åläggas att utföra arbete som kroppskrafter och hälsotillstånd medger.

I brandlagen (1974:80) finns bestämmelser om skyldighet för var och en mellan 16 och 65 år (räknat kalenderårsvis) som vistas i det berörda området att delta i släckning av brand eller på annat sätt delta i räddningstjänst, allt i den mån kroppskrafter och hälsotillstånd så tillåter. Skyldigheten gäller både i fred och i krig.

De lagbundna tjänstgöringsplikter som här berörts mycket kortfattat har tillkommit och förändrats efterhand som planeringen för vårt försvar har utvecklats. Ytterligare förändringar kommer med säkerhet att ske. Införande av en utbildningsplikt i fred för hälso- och sjukvårdspersonal m. fl. har redan nämnts. En annan fråga gäller utnyttjande av civilförsvarspersonal i samband med fredstida räddningsinsatser. En skyldighet för civilförsvarsppliktiga att delta finns för närvarande inte enligt civilförsvarslagen men personal kan under vissa förutsättningar tas i anspråk med stöd av brandlagen. Räddningstjänstkommittén (SOU 1983:77) har föreslagit att regeringen skall få rätt att förordna att civilförsvarsplikt skall fullgöras även under tid då civilförsvarsberedskap inte råder. En proposition om räddningstjänstlagstiftning förbereds i regeringskansliet.

Att utvidga värnpliktslagen till kvinnor är inte aktuellt. Försvarsmaktens personalbehov tillgodoses med nuvarande ordning. Som framgår av det föregående omfattas kvinnorna av alla övriga pliktlagar och har därmed stora försvarsplikter. Liksom män krigsplaceras allt fler kvinnor i sina ordinarie civila arbeten. Lämpade kvinnor anställs på olika poster med ansvar för försvarsverksamhet, numera också som yrkesofficerare. De har dessutom goda möjligheter att engagera sig i frivillig försvarsverksamhet. Självskyddsutbildning är angelägen. Sådan utbildning är vanligt förekommande inom frivilligverksamheten men anordnas också i skolor och på arbetsplatser. Riksdagen bör enligt utskottets mening inte uttala sig enligt yrkandet i motion Fö206.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö201 om uttalanden av riksdagen rörande inriktningen av totalförsvarets fortsatta utveckling,
2. att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö203, yrkande 3, om sårbarhetsaspekter och överföring av resurser från totalförsvarets militära del till dess civila delar,
3. att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö205, yrkande 9, om regionala försörjningsplaner och om inlandsbanan,
4. att riksdagen avslår motion 1985/86:K412, yrkande 5, om sårbarhetsberedningen,

Res. 1 (c)

Res. 2 (fp)

5. att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö206 om en allmän totalförsvarsplikt,
6. att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om totalförsvaret.

4 Totalförsvarets militära del

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 18–54) föreslagit riksdagen att

1. anta ett till propositionen fogat förslag till lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967),
2. anta ett till propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen (1983:1080) om försök med uppdelning av krigsförbandsövningar inom armén,
3. anta ett till propositionen fogat förslag till lag om ändring i familjebidragslagen (1978:520),
4. godkänna vad föredragande statsrådet i övrigt har förordat om förmåner åt värnpliktiga,
5. godkänna vad föredragande statsrådet har förordat om försvarsmaktens reservstater,
6. fastställa utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1986/87 till 22 411 482 000 kr. i prisläget februari 1985,
7. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1986/87 med hänsyn till prisutvecklingen enligt försvarsprisindex med beaktande av växelkursförändringar m. m. efter februari 1985,
8. bemyndiga regeringen att justera lämnade beställningsbemyndiganden med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex med beaktande av växelkursförändringar m. m. efter februari 1985,
9. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1986/87 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramen för budgetåret 1985/86,
10. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1986/87 medge överskridande av utgiftsramen för det militära försvaret samt av lämnade beställningsbemyndiganden, om det behövs av konjunktur- eller beredskapskäl.

Regeringen har vidare (s. 54) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet i övrigt har anfört om det militära försvaret.

Regeringens förslag under 1–3 samt delvis under 4 har redan behandlats av riksdagen (FöU 1985/86:5, rskr. 117). Frågan om de värnpliktigas fria resor (del av förslag under 4) liksom frågor om den anställda personalen, inkl. pilotfrågan, behandlar utskottet i ett senare betänkande.

Motioner

Beträffande verksamheten under innevarande budgetår behandlar utskottet motion 1985/86:Fö204 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) såvitt gäller yrkande 2 att riksdagen begär att regeringen snarast låter myndigheterna förfoga över samtliga de medel som i regleringsbrevet för 1985/86 ställdes till regeringens disposition för senareläggning av anskaffningar.

1985/86:Fö203 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkandena

4. att riksdagen uttalar att någon planering för ett nytt svensktillverkat militärflygplan efter JAS inte får ske,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag om avveckling av de svenska pansarbrigaderna och hur de skall ersättas med en organisation utan stridsvagnar,

6. att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att återskapa "en levande skärgård",

7. att riksdagen uttalar att någon sammanslagning av kustbevakningen och sjöfartsverket inte bör komma till stånd,

8. att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att snarast organisera det tidigare omtalade marina hemvärnet,

9. att riksdagen hos regeringen hemställer om redovisning av hur underhåll och därmed uthållighet är tänkt att fungera i en krigssituation med nuvarande militära organisation.

1985/86:Fö204 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) såvitt gäller yrkande 4 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om angelägenheten av splitterskydd.

1985/86:Fö205 av Karin Söder m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 3 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om bättre och meningsfullare repetitionsövningar.

1985/86:Fö304 av Marianne Karlsson (c) vari yrkas att riksdagen uttalar sig för att försvarsgrenarna varje år i en gemensam uppvisning skall visa upp sina resurser.

1985/86:Fö305 av Kerstin Ekman (fp) och Lars Sundin (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala sig för följande inriktning för försvaret av västkusten inför försvarsbeslutet 1987:

1. att det lokala försvarssystemet på västkusten skall ges en ökad förnyelse och en bättre beredskap,

2. att ökade förberedelser skall vidtas för att kunna förstärka försvaret av västkusten med operativt rörliga och slagkraftiga förband,

3. att rörliga förband som i krig skall kunna strida på västkusten genomför en ökad utbildnings- och övningsverksamhet i fred i detta område.

1985/86:Fö317 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari – med hänvisning till motion 1985/86:Jo773 – yrkas

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder så att koppartråds-spridningen vid militära torpedskjutningar snarast upphör,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en utredning bör göras av militär verksamhet och dess miljöeffekter och konsekvenser för utnyttjande av Östersjön och dess kustområden.

1985/86:Fö320 av Kjell A. Mattsson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om västkustens

betydelse i den operativa planläggningen i 1987 års försvarsbeslut.

FöU 1985/86:8

Beträffande besparingsprogrammet och fredsorganisationens utveckling behandlar utskottet följande motioner.

1985/86:Fö301 av Olle Aulin m. fl. (m, fp, c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen framförts om bibehållande av Malmö marina bevakningsområde som en självständig militär myndighet på lägre regionalt plan.

1985/86:Fö302 av Sten Svensson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om inrättandet av en musikpluton inom västra militärområdet.

1985/86:Fö306 av Monica Öhman (s) och Sten-Ove Sundström (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om grundutbildning av beredskapsförband i Kalix försvarsområde.

1985/86:Fö308 av Bengt-Ola Rytter m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen sägs om att upprustning av Rommedslägrät enligt tidigare riksdagsbeslut kommer till stånd.

1985/86:Fö311 av Sigge Godin (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om förstärkt luftvärnsutbildning i nedre Norrland.

1985/86:Fö313 av Per-Richard Molén (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om lokalisering av en sjöbevakningscentral till Härnösand.

1985/86:T289 av Anita Persson (s) såvitt gäller yrkande 3 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Nyköping-Oxelösunds flygplats bör användas i större utsträckning av statlig flygverksamhet.

Beträffande den ekonomiska planeringen behandlar utskottet följande motioner.

1985/86:Fö202 av Lennart Blom m. fl. (m) såvitt gäller yrkande 6 att riksdagen beslutar fastställa totalramen för det militära försvaret 1986/87 med en ökning av regeringens förslag med 240 milj. kr. till 22 651 482 000 kr.

1985/86:Fö204 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) såvitt gäller yrkandena

1. att riksdagen beslutar öka den militära utgiftsramen för 1986/87 med 240 milj. kr. och därmed fastställer den till 22 651 482 000 kr. i prisläge februari 1985.

3. att riksdagen hos regeringen begär att de tillförda medlen skall användas på sätt som anges i motionen.

1985/86:Fö205 av Karin Söder m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 2 att riksdagen beslutar begära att regeringen återkommer på tilläggsstat med kompensation på 240 milj. kr. för att upprätthålla kompetensen beträffande luftförsvaret och incidentberedskapen.

Budgetåren 1984/85 och 1985/86

I propositionen kommenteras verksamheten under budgetåret 1984/85 och redovisas det ekonomiska utfallet för budgetåret.

Beträffande det ekonomiska utfallet konstaterar föredragande statsrådet att utgifterna under budgetåret 1984/85 var avrundat 61,8 milj. kr. större än utgiftsramen. Effekterna av 4-procentsspärren under kalenderåret 1984 (prop. 1983/84:40 bil. 2, FöU 7, rskr. 88) har för budgetåret 1984/85 beräknats till 207 milj. kr. i budgetårets genomförandeprisläge. Spärrens effekter för budgetåret 1983/84 angavs i budgetpropositionen 1985 till 30,6 milj. kr.

Försvarsministern lämnar också en kortfattad redogörelse för den pågående verksamheten under innevarande budgetår. Enligt motion Fö204 (fp) har regeringen begränsat medelstillelningen under budgetåret 1985/86 "genom att förbjuda myndigheterna att utnyttja hela sina anslag. Av ett ursprungligt belopp om 150 milj. kr. som sålunda ställdes till regeringens disposition innehålls fortfarande 100 milj. kr. på detta omotiverade och märkliga sätt".

Utskottet har inte något att invända mot redogörelserna i budgetpropositionen. Beträffande motionsyrkandet har utskottet inhämtat följande.

I regleringsbrevet från regeringen angående anslagen för budgetåret 1985/86 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde ställdes sammanlagt 150 milj. kr. till regeringens disposition under de tre försvarsgrenarnas anslag till materielanskaffning och till anskaffning av anläggningar. Härav släpptes 50 milj. kr. under den första hälften av budgetåret. Återstående del kommer att släppas under våren 1986.

Mot denna bakgrund anser utskottet att riksdagen inte bör besluta enligt motionsyrkandet.

Det militära försvarets fortsatta utveckling

Föredragande statsrådet framhåller inledningsvis (budgetpropositionen s. 33) att till grund för det militära försvarets fortsatta utveckling ligger 1982 års försvarsbeslut med den inriktning som statsmakterna gav detta beslut våren 1983 samt det beslut statsmakterna fattade våren 1984 om särskilda åtgärder beträffande det militära försvarets fortsatta utveckling samt om en höjning av planeringsramen fr. o. m. budgetåret 1984/85.

I oktober 1985 lämnade överbefälhavaren sin programplan. Programplanen utgör en del av överbefälhavarens perspektivplan del 2 inför 1987 års försvarsbeslut och omfattar perioden 1986/87–1990/91. Beträffande krigsorganisationens utveckling anser försvarsministern att den utveckling intill år 1992 som överbefälhavaren har planerat i fråga om förbandstyper och deras antal i allt väsentligt stämmer överens med de mål som statsmakterna har beslutat. Han godtar tills vidare överbefälhavarens inriktning. Ny ställning till utvecklingen bör enligt försvarsministern tas i nästa försvarsbeslut.

Överbefälhavarens planering innebär bl. a. att anskaffning av mingördlar

för ubåtsskydd har tidigare lagts och att marinens långsiktiga utveckling – efter en övergångsperiod för att snabbt förstärka ubåtsskyddsfunktionen – återgår till en normal nivå omkring år 1990.

Utskottet finner inte anledning till några invändningar mot vad försvarsmministern har anfört om krigsorganisationens utveckling.

Vänsterpartiet kommunisternas motion Fö203 har sex yrkanden som behandlas i detta sammanhang. Motionärerna anser att partiet har fått rätt i sin kritik mot JAS-projektet. "Försvarsvärdet av några hundra flygplan mer eller mindre är ringa i förhållande till de kostnader, som sådana projekt drar med sig." Partiet anser att några satsningar på nya militärflygplan efter JAS inte bör få ske. *Utskottet* delar inte motionärernas syn på JAS-projektet och anser inte att riksdagen nu bör uttala sig om behovet av militära flygplan efter flygplanet 39 Gripen. Inte heller bör riksdagen – som motionärerna önskar – uttala sig för en avveckling av pansarbrigaderna. Ett motionsyrkande från samma parti beträffande stridsvagnar behandlades under föregående riksmöte (FöU 1984/85:9 s. 29).

Tre yrkanden i motion Fö203 (vpk) gäller samhällets resurser för att övervaka och försvara vårt lands långa kuster. Motionärerna anser att "talet om levande skärgårdar måste få ett reellt innehåll och det förutsätter åtgärder för att stödja och hjälpa dem som vill bo kvar i dessa regioner". Enligt motionen bör riksdagen bl. a. uttala sig emot en föreslagen sammanslagning av kustbevakningen och sjöfartsverket samt efterlysa åtgärder för att snarast organisera ett marint hemvärn. *Utskottet* anser att den fredstida förmågan att övervaka landets kust- och havsområden är viktig från totalförsvarssynpunkt. I samband med 1982 års försvarsbeslut redovisade utskottet det rådande läget och lämnade vissa synpunkter (FöU 1981/82:18 s. 39–42). Berörda organisationsfrågor m. m. har sedan dess bearbetats vidare. Här skall endast nämnas att hemvärnet i ökad utsträckning har fått och kommer att få marina uppgifter. Det är emellertid inte avsikten att organisera ett särskilt marint hemvärn. Det kan påpekas att hemvärnet – som tillhör armén – på lägre regional nivå i vissa fall leds av chefer för områdesförband inom marinen, t. ex. chefen för Blekinge kustartilleriförsvaret med Karlskrona kustartilleriregemente (BK/KA 2). *Utskottet* räknar med ett resultat av pågående utrednings- och planeringsarbete – bl. a. rörande ökad samordning mellan marinen och kustbevakningen – ingår i underlaget för 1987 års försvarsbeslut.

Yrkande 9 i motion Fö203 (vpk) gäller en redovisning av försvarsmaktens uthållighet. Alla beslut om totalförsvaret – på statsmakternas nivå liksom av myndigheter – måste enligt *uskottets* mening självfallet beakta uthållighetsaspekter. Beredskap, kraftutveckling och uthållighet är tre viktiga dimensioner i försvarsmaktens operativa förmåga. Någon öppen detaljredovisning av det slag som motionärerna efterlyser vill utskottet av sekretesskäl inte förorda.

Enligt motion Fö204 (fp) bör riksdagen fatta beslut som medför att myndigheterna inom det militära försvaret tillförs ökade medel både under innevarande budgetår och nästa. Vidare anges i motionen hur de tillförda medlen bör användas "för att öka försvareffekten genom i första hand åtgärder som snabbt ger resultat". Motionärerna efterlyser åtgärder för att

särskilt i Norrland förbättra flygvapnets bassystem. Vidare påtalas brister i förrådshållningen för krigsförband. En anskaffning av splitterskydd till soldaterna anser de vara mycket angelägen.

Utskottet förutsätter att tillgängliga medel utnyttjas bl. a. för sådana åtgärder som avses i motionen. *Utskottet* delar motionärernas uppfattning att anskaffningen av kroppsskydd till soldaterna är angelägen. Försvarskommittén (Ds Fö 1986:1 s. 14) har understrukit betydelsen av att kroppsskydd tillförs försvarsmakten. Utveckling av och försök med sådan materiel pågår. Något uttalande av riksdagen är nu inte nödvändigt.

Motion Fö205 från centerpartiet efterlyser bättre och för truppen mer meningsfulla krigsförbandsövningar. *Utskottet* har informerat sig särskilt om erfarenheterna från försvarsmaktsövningen i västra Mellansverige under vintern 1985. Liksom försvarsministern (prop. 1985/86:100 bil. 6 s. 18) anser utskottet att ytterligare ansträngningar bör göras för att de värnpliktiga skall få bästa möjliga utbildning även vid repetitionsutbildning under stora övningar. Arbete pågår i detta syfte. Det är därför inte påkallat med ett särskilt uttalande av riksdagen.

En årlig gemensam uppvisning av försvarsmaktens resurser förordas i motion Fö304 (c). Motionären anser att en sådan uppvisning skulle stärka försvarsviljan och öka respekten för rikets försvar. *Utskottet* kan inte tillstyrka några stora uppvisningar av typ "militärparad" men delar uppfattningen att försvarsmaktens uppgifter och resurser bör göras mer kända för envar. I detta syfte anordnas besöksdagar m. m. vid fredsförbanden. Det är också på lokal nivå som man i första hand bör försöka väcka intresse för den militära verksamheten. Sådana strävanden måste till stor del anpassas efter lokala förhållanden. Förståelsen och respekten för vårt militära försvar torde bäst stärkas genom realistiska och väl fungerande övningar, bl. a. försvarsmaktsövningar.

Vid utställningar, demonstrationer och uppvisningar av det militära försvaret bör om möjligt också informeras om vår säkerhetspolitik och om totalförsvarets civila delar. En uppmaning i denna riktning finns med i det årliga regleringsbrevet från regeringen till myndigheterna inom försvarsdepartementets verksamhetsområde. Något uttalande av riksdagen enligt motionsförslaget vill utskottet inte förorda.

Motionerna Fö305 (fp) och Fö320 (c) behandlar försvaret av västkusten. Enligt motion Fö305 understryker rapporten av 1984 års försvarskommitté (SOU 1985:23) vikten av västkustens försvar. Motionärerna anser att sparåtgärder inom det militära försvaret har drabbat västkusten i oproportionerligt hög grad. "Försvaret av västkusten är och förblir en riksangelägenhet, och rimlig andel av försvarsansträngningarna måste avsättas för detta." Motionären bakom motion Fö320 anser det vara nödvändigt att försvarskommittén i sitt arbete avväger våra försvarsinsatser på ett sådant sätt att försvaret av västkusten förstärks.

Försvarsutvecklingen på västkusten har behandlats av riksdagen under de båda senaste riksmöten (FöU 1983/84:20 s. 20 och FöU 1984/85:9 s. 30). Nu liksom tidigare anser överbefälhavaren att försvarsberedskapen på västkusten i rådande ekonomiska situation är balanserad mot andra delar av landet.

Utskottet har inte underlag för annan bedömning. Det måste förutsättas att överbefälhavaren beaktar resursbehoven för försvar av olika delar av landet samt att försvarskommittén uppmärksammar sådana resursbehov. Försvaret av västkusten är självfallet en riksangelägenhet. Riksdagen bör inte uttala sig enligt motionsyrkandena.

I motion Fö317 (vpk) finns två yrkanden om åtgärder rörande förmodade miljöeffekter av svensk militär verksamhet i Östersjön. Användning av koppartråd vid torpedskjutningar nämns särskilt.

Vid skjutning av trådstyrda torpeder utnyttjas en tunn plastinkapslad koppartråd för att överföra styrsignaler från skjutande enhet till torpeder. Denna styrteknik är inte unik för Sverige. Skjutning med torpeder i fredstid är nödvändig för att kunna utbilda och öva personal, men också för att kunna funktionskontrollera materielen och bedriva nödvändig utveckling och utprovning. Torpeder utgör en oundgänglig del av vapenarsenalen vid sjömålsbekämpning och är huvudbestyckningen på våra ubåtar. Övningsverksamhet i Östersjön är även i övrigt nödvändig. Självfallet skall den bedrivas med beaktande av miljökrav. De miljöproblem som gäller Östersjön torde inte ha samband med svensk militär verksamhet. Någon utredning av det slag som föreslås i motionen är därför inte påkallad. Utskottet vill påpeka att det finns ett fungerande samarbete mellan strandstaterna i miljöfrågor (jfr prop. 1985/86:100 bil. 6 s. 98). Motionen bör avslås.

Beträffande besparingsprogrammet anför försvarsministern bl. a. att enligt hans preliminära bedömning är de besparingar som har gjorts t. o. m. budgetåret 1984/85 förenliga med detta program. Han bedömer att etappmålet för försvarsbeslutsperioden 1982/83–1986/87 sannolikt kommer att nås. Inriktningen och omfattningen av besparingarna under den därpå följande femårsperioden bör enligt försvarsministern ingå som en del av 1987 års försvarsbeslut (s. 35).

Beträffande fredsorganisationens utveckling behandlar försvarsministern (s. 35–37)

- ytterligare samordning i armégarnisonerna
- marinens organisation i Göteborg
- trafikflygarhögskolan
- försvarsmaktens centrala ledning.

Försvarsministern behandlar också informationssystem för försvaret. Han finner sammanfattningsvis att försvarets datacentral behövs även i fortsättningen men att dess verksamhet måste förändras successivt inom ramen för den utveckling som sker mot bl. a. ett decentraliserat ansvar för informationssystemen inom försvaret.

Utskottet finner inte anledning till några invändningar mot vad försvarsministern har anfört om besparingsprogrammet, fredsorganisationens utveckling och informationssystem för försvaret. Den civila pilotutbildningen vid trafikflygarhögskolan kommer att beröras i ett senare betänkande från utskottet om personalfrågor för försvarsmakten.

Utskottet behandlar i detta sammanhang motionerna Fö301 (m, fp, c), Fö302 (m), Fö306 (s), Fö308 (s), Fö311 (fp) och Fö313 (m) som alla innehåller förslag med anknytning till fredsorganisationen.

Tre av dessa motioner, Fö302, Fö306 och Fö311, rör organiserandet av värnpliktsutbildningen i olika hänseenden.

I motion Fö302 (m) föreslås värnpliktsutbildning av musikplutoner i Västra militärområdet. Motionären anför som motiv för sitt förslag de lyckade resultat som uppnåtts med utbildning av musikplutoner i Strängnäs.

Utskottet har i ett yttrande (FöU 1984/85:1 y) till kulturutskottet behandlat en tidigare motion där motionären bl. a. förordade en vidareutveckling av musikplutonverksamheten. Utskottet ansåg sig inte kunna tillstyrka bifall till motionen men hänvisade till att det i ett annat sammanhang (FöU 1983/84:4) uttalat att verksamheten av dittillsvarande erfarenheter att döma var ett värdefullt tillskott till militärmusiken. Utskottet delar alltjämt motionärens positiva värdering av den utbildning av musikplutoner som hittills genomförts i Strängnäs. Utskottet är dock inte berett att ställa sig bakom förslaget till utvidgning av denna form av värnpliktsutbildning. Förutsättningarna för att vidareutveckla militärmusiken, med beaktande också av hemvärnsmusikkårernas goda insatser, övervägs enligt vad utskottet har inhämtat inom försvarsdepartementet. Motion Fö302 bör inte bifallas.

I motion Fö306 (s) yrkas att det skall genomföras viss grundutbildning av värnpliktiga i Kalix försvarsområde (fo 67). Motionärerna föreslår bl. a. av beredskapsskäl att det beredskapskompani som gör huvuddelen av sin beredskapstjänst inom nämnda försvarsområde också skall grundutbildas där. Därigenom skulle – om än i begränsad omfattning – sysselsättningen i landets fyra östligaste kommuner stabiliseras.

Utskottet har informerats om att i det underlag rörande fredsorganisationens fortsatta utveckling som har utarbetats för att föreläggas 1984 års försvarskommitté redovisas hur fredsorganisationen bör utvecklas så att den i ökad utsträckning blir en integrerad del av krigsorganisationen och beredskapssystemet. En organisationsändring av det slag som motionärerna föreslår bör enligt utskottets mening bedömas i det sammanhanget. Motion Fö306 (s) bör inte bifallas.

I motion Fö311 (fp) hävdar motionären att det bör organiseras luftvärnsutbildning för armén vid Norrlands kustartilleriförsvaret med Härnösands kustartilleriregemente (NK/KA 5). Motionären anser att det vid mobilisering och i krig behövs stöd av luftförsvarsförband för att kunna trygga viktiga transporter. Utbildningen bör enligt hans mening redan i fredstid vara förlagd till mellersta Norrland. Motionären anser att riktigheten av denna uppfattning har bekräftats av en nedgång i luftförsvarsförbandens effektivitet i denna del av landet som kunnat konstateras sedan Lv 5 i Sundsvall utvecklades. Närheten till Åstöns skjutfält är enligt motionären ett ytterligare motiv för luftvärnsutbildning vid NK/KA 5.

Utskottet anser i likhet med motionären och i överensstämmelse med den uppfattning överbefälhavaren har redovisat för utskottet att det är önskvärt att ha luftvärnsförband som genom sin utbildning är förtrogna med förhållandena i nedre Norrland. Detta skulle vara positivt för strävandena att öka skyddet av de viktiga förbindelserna genom denna del av landet. I vad mån detta önskemål skall kunna tillgodoses måste dock enligt utskottets mening

bedömas i samband med fredsorganisationens utveckling i dess helhet, en fråga som överbefälhavaren för närvarande överväger inom ramen för pågående programplanarbete och som kommer att behandlas av försvarskommittén för senare beslut av statsmakterna.

I motion Fö301 (m, fp, c) påminner motionärerna om att man i besparingssyfte diskuterar att slå samman Sydkustens örlogsbas (ÖrIBS) och Malmö marina bevakningsområde (BoMö) till en gemensam organisation enligt en uppställd organisationsmodell. Integrationer kan, anför motionärerna, i vissa fall medföra kostnadsbesparingar. Den övervägda sammanslagningen kommer dock enligt motionärernas mening inte att minska kostnaderna. Den eftersträlvade enhetligheten i organisationen i enlighet med modellen kommer i ett fall som detta dessutom att gå ut över effekten i ledningsorganisationen, hävdar de.

Utskottet har inhämtat att överbefälhavaren enligt programplaneanvisningarna för perioden 1987/88–1991/92 har i uppdrag att vidareutveckla den marina lägre regionala ledningsorganisationen till ett färdigt förslag varvid ekonomiska, personella och andra konsekvenser skall redovisas. Utskottet förutsätter att man i detta arbete strävar efter organisationslösningar som tar hänsyn till berörda myndigheters uppgifter och särskilda behov. Utskottet vill i avvaktan på resultatet av det utredningsarbete som pågår inte förorda att riksdagen uttalar sig i frågan. Motion Fö301 (m, fp, c) bör inte bifallas.

Motion Fö313 (m) gäller kust- och sjöbevakningen på Norrlandskusten. Motionären pekar på att sjöbevakningscentraler, i vilka tullen och marinen samverkar, finns på flera platser i Sverige. En sådan central bör enligt motionären upprättas också i Härnösand, där marinkommando Nord är lokaliserat.

Utskottet har i annat sammanhang ingående uppehållit sig vid frågan om samverkan av militära och civila resurser för övervakning av landets kust- och havsområden (FöU 1981/82:18 s. 39–42). Utskottet ansåg att man beträffande denna övervakningsverksamhet kunde nå betydande effektivitetsvinster genom att utnyttja försvarsmaktens resurser tillsammans med civila resurser. Detta och vad utskottet i övrigt anförde om den framtida förmågan att övervaka landets kust- och havsområden gav riksdagen som sin mening regeringen till känna (rskr. 1981/82:374). Den organisatoriska lösning som motionären föreslår ligger i linje med detta uttalande. Enligt vad utskottet inhämtat övervägs också att i Härnösand upprätta en sjöbevakningscentral av det slag motionären åsyftar. Frågan hänger emellertid samman med hur samordningen av kust- och sjöövervakningen i stort skall utformas. Inom regeringskansliet arbetar man för närvarande med denna fråga. I avvaktan på resultatet av detta arbete bör motion Fö313 (m) inte bifallas.

I motion 1985/86:T289 (s), som har överlämnats av trafikutskottet, föreslås bl. a. att Nyköping-Oxelösunds flygplats skall i större utsträckning än för närvarande användas för statlig flygverksamhet. Motionären pekar på statsmakternas uttalanden i samband med nedläggningen av Nyköpings flygflottilj (F 11). Hon erinrar vidare om att efter denna nedläggning också arméflygskolan har flyttats från Nyköping (FöU 1983/84:20 s. 19. rskr. 348). Om en samnordisk utbildning av flygförare kommer till stånd bör den därför förläggas till Nyköping-Oxelösunds flygplats. I den händelse en statlig

utbildning av civila helikopterförare också skulle inrättas bör även den förläggas till flygplatsen och samordnas med den andra skolverksamheten där, uttalar motionären.

Utskottet har i sitt betänkande FöU 1983/84:20 uttalat att arméflygskolan bör flytta till Malmen i Linköping och förordat avslag på ett motionsyrkande att skolan skulle ligga kvar vid Skavsta flygfält (f. d. F 11) i Nyköping, numera Nyköping-Oxelösunds flygplats. I det sammanhanget redovisade utskottet vissa åtgärder som regeringen vidtagit för att hjälpa Nyköpings kommun att komma i gång med att driva nämnda flygfält som civilt flygfält. En rapport om samordnad civil pilotutbildning i Sverige, Norge och Danmark har utarbetats och bereds för närvarande i regeringskansliet. Någon militär flygverksamhet är inte aktuell att förläggas till Nyköping. Motion T289 (s) bör inte bifallas i denna del.

I motion Fö308 (s) upprepas ett tidigare framfört yrkande om upprustning av Rommehedslägre t. Motionärerna föreslår att man inom ramen för behövliga insatser mot arbetslösheten inom byggnadssektorn i Kopparbergs län skall rusta upp detta läger. Upprustningen bör enligt motionärernas mening aktualiseras i samband med beslut om tidigareläggning av statliga byggnadsarbeten för att underlätta en acceptabel byggnadsvoly m.

Utskottet har tidigare (FöU 1974:27, FöU 1983/84:20 s. 24, FöU 1984/85:9 s. 38) behandlat frågan om bevarande och upprustning av Rommehedslägre t. Utskottet har därvid konstaterat lägre tets kulturhistoriska värde. Behovet av åtgärder för att komma till rätta med sysselsättningsproblemen inom byggnadssektorn i Kopparbergs län har också vunnit utskottets förståelse. Utskottet har dock inte varit berett att förorda en upprustning av Rommehedslägre t med medel från fjärde huvudtiteln utöver vad som planerats. Enligt vad utskottet har inhämtat berörs Rommehedslägre t av en inventering av försvarsmaktens byggnadsminnesmärken som har genomförts av riksantikvarieämbetet. Överbefälhavaren kommer med anledning av denna inventering och en särskild utredning, som har gjorts av fortifikationsförvaltningen, att under år 1986 för regeringen redovisa sin uppfattning om hur försvarsmaktens byggnadsminnesmärken bör handhas. I avvaktan på denna redovisning bör en upprustning av lägre t med medel från fjärde huvudtiteln inte beslutas. Motionen bör inte bifallas.

I fråga om frivillig försvarsverksamhet anför försvarsministern bl. a. att han avser att i annat sammanhang föreslå regeringen att förelägga riksdagen ett förslag rörande ersättningar och förmåner inom frivilligförsvaret. Förslaget påverkar bl. a. anslaget F 16. Frivilliga försvarsorganisationer m. m. inom försvarsdepartementets område. Han uppger sig vid behandlingen av anslaget ha tagit hänsyn till detta.

Beträffande den ekonomiska planeringen bedömer föredragande statsrådet att säkerheten i överbefälhavarens programplanering i väsentliga avseenden har förbättrats jämfört med närmast föregående programplan. Han anser att det nu finns en tillfredsställande handlingsfrihet inför 1987 års försvarsbeslut.

I överensstämmelse med tidigare riksdagsbeslut förordar försvarsministern en uppräknin g av basbeloppet för det militära försvarets utgiftsram enligt försvarsprisindex kompletterad med hänsyn till växelkursförändringar

och viss prisutveckling utomlands. Detta innebär en ökning av basbeloppet med 7,2 % från februari 1984 till februari 1985. Han beräknar utgiftsramen för budgetåret 1986/87 till 22 411 482 000 kr. i pris-, löne- och växelkursläget i februari 1985. Till detta kommer beräknad priskompensation för pris- och löneökningar mellan februari 1985 och medelprisläget under budgetåret 1986/87 med 2 000 000 000 kr.

Motionerna Fö202 (m), Fö204 (fp) och Fö205 (c) innehåller yrkanden att utgiftsramen för nästa budgetår skall bestämmas till ett belopp som är 240 milj. kr. större än enligt regeringens förslag. I alla tre motionerna hänvisas till effekterna av den 4-procentsspärr beträffande kompensation för prisutvecklingen som gällde kalenderåret 1984. Vidare hävdas att det finns eftersatta behov inom det militära försvaret. Sådana behov anges. Särskilt i motion Fö205 (c) påtalas att försvarsmakten har fått ett antal nya uppgifter samt kostnader för förbättrade värnpliktsförmåner som inte har kompenserats genom prisregleringssystemet. Enligt moderata samlingspartiets uppfattning kan de nödvändiga åtgärderna för att förhindra ytterligare urholkning av förmågan att leva upp till de säkerhetspolitiska ambitioner som angavs i försvarsbeslutet 1982 inte anstå till budgetåret 1987/88 och det nya försvarsbeslutet.

Utskottet anser att riksdagen bör följa regeringens förslag beträffande utgiftsramen för nästa budgetår. Resursbehoven för det militära försvaret, i första hand för en femårsperiod efter nästa budgetår, prövas nu ingående. När myndigheterna och i sista hand överbefälhavaren senare i år har redovisat sin planering kommer behoven att prövas av den parlamentariskt sammansatta försvarskommittén. En proposition till riksdagen – bl. a. med förslag om en femårig ekonomisk planeringsram för det militära försvaret – kan väntas under senare delen av nästa riksmöte. I avvaktan härpå bör riksdagen inte besluta om medelstillskott utöver vad som följer av regeringens förslag. Med avslag på nu ifrågasvarande motionsyrkanden bör utgiftsramen alltså bestämmas till 22 411 482 000 kr. (prisläge februari 1985).

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *verksamheten och det ekonomiska utfallet under budgetåret 1984/85*

att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,

2. beträffande *verksamheten under innevarande budgetår*

a) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö204, yrkande 2,

b) att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,

3. beträffande *krigsorganisationens utveckling m. m.*

a) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö203, yrkande 4, om planering för ett nytt militärflygplan efter JAS 39 Gripen,

b) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö203, yrkande 5, om avveckling av pansarbrigaderna m. m.,

c) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö203, yrkande 6, om övervakning och försvar av landets kuster, FöU 1985/86:8

d) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö203, yrkande 7, om sammanslagning av kustbevakningen och sjöfartsverket,

e) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö203, yrkande 8, om ett marint hemvärn,

f) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö203, yrkande 9, om en redovisning av försvarsmaktens uthållighet,

g) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö204, yrkande 4, om splitterskydd till soldater,

h) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö205, yrkande 3, om krigsförbandsövningar, Res. 4 (c)

i) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö304 om uppvisning av försvarsmaktens resurser,

j) att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Fö305 och Fö320 om försvaret av västkusten, Res. 5 (fp, c)

k) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö317 om miljöeffekter av militär verksamhet,

l) att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,

4. beträffande *besparingsprogrammet och fredsorganisationens utveckling*

a) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö301 om Malmö marina bevakningsområde,

b) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö302 om utbildning av ytterligare musikplutoner,

c) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö306 om grundutbildning i Kalix försvarsområde,

d) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö308 om upprustning av Rommedslägrät,

e) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö311 om luftvärnsutbildning i nedre Norrland,

f) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö313 om en sjöbevakningscentral i Härnösand,

g) att riksdagen avslår motion 1985/86:T289, yrkande 3, om verksamheten på Nyköping-Oxelösunds flygplats,

h) att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,

5. beträffande *informationssystem för försvaret och frivillig försvarsverksamhet*

att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,

6. beträffande *den ekonomiska planeringen*

a) att riksdagen med bifall till proposition 1985/86:100 samt med avslag på motionerna 1985/86:Fö202, yrkande 6, Fö204, yrkandena 1 och 3, och Fö205, yrkande 2, fastställer utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1986/87 till 22 411 482 000 kr. i prisläget februari 1985, Res. 6 (m, fp, c)

b) att riksdagen bemyndigar regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1986/87 med hänsyn till prisutvecklingen enligt försvarsprisindex med beaktande av växelkursförändringar m. m. efter februari 1985.

c) att riksdagen bemyndigar regeringen att justera lämnade beställningsbemyndiganden med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex med beaktande av växelkursförändringar m. m. efter februari 1985,

d) att riksdagen bemyndigar regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1986/87 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramen för budgetåret 1985/86.

e) att riksdagen bemyndigar regeringen att under budgetåret 1986/87 medge överskridande av utgiftsramen för det militära försvaret samt av lämnade beställningsbemyndiganden, om det behövs av konjunktur- eller beredskapsskäl,

f) att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört.

5 JAS-projektet

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 55–57) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om JAS-projektet.

Motion

1985/86:Fö203 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande 10 att riksdagen hos regeringen begär en utförligare redovisning av JAS-projektets effekter än vad som ges i budgetpropositionen, med sikte på en neddragning av projektet enligt motionens förslag.

Utskottet

Föredragande statsrådet redovisar en teknisk värdering av JAS-projektet och projektets ekonomiska förutsättningar. Vidare anges vissa industripolitiska aspekter.

Motionen från vänsterpartiet kommunisterna ställer en rad frågor kring JAS-projektet. "Frågetecknen är många och den s. k. redogörelsen i budgetpropositionen ger inga tillfredsställande svar. En mera preciserad och detaljerad redovisning från regeringens sida måste göras." Motionärerna betecknar projektet som en olycka för Sverige och svensk försvarsförmåga. De önskar att projektet skall minskas.

Riksdagen har behandlat JAS-projektet vid åtskilliga tillfällen, senast under föregående riksmöte (prop. 1984/85:100 bil. 6, FöU 9, rskr. 258). Utskottet anser liksom tidigare att projektet skall fortsätta med nuvarande inriktning.

Enligt utskottets mening har regeringen lämnat en tillfredsställande redovisning i budgetpropositionen. I enlighet med riksdagens beslut i juni

1982 inhämtar utskottet på olika sätt information härutöver om projektet.

FöU 1985/86:8

Den särskilda planeringsramen för JAS-projektet fram till år 2000 uppgår till 38 miljarder kronor i prisläget februari 1985. Dollarkursen var då 9:32 kr. Pris- och valutaomräkning av ramen sker en gång om året. Omkring 30 % av projektet påverkas kostnadsmässigt av dollarkursen. Kursen i mitten av februari 1986 var 7:45 kr.

Utskottet anser att motionsyrkandet bör avslås och hemställer

att riksdagen med anledning av propositionen och med avslag på motion 1985/86:Fö203, yrkande 10, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om JAS-projektet.

6 Vissa frågor rörande försvarsindustrin

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 58–60) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om vissa frågor rörande försvarsindustrin.

Motion

1985/86:Fö205 av Karin Söder m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 4 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om behovet av en svensk försvarsmaterielindustri.

Utskottet

Föredragande statsrådet redovisar sin syn på den tekniska utvecklingen och dess konsekvenser när det gäller försvarsforskning och försvarsindustri. Han erinrar om att försvarsindustripolitiken kommer att behandlas i 1987 års försvarsbeslut och pekar på några områden som är betydelsefulla när det gäller att behålla en tillfredsställande handlingsfrihet inför försvarsbeslutet. Försvarsministern nämner särskilt frågan om den kommande beväpningen av JAS-flygplanet.

Motionen från centerpartiet betonar vikten av att Sverige har en egen försvarsmaterielindustri för att inte bli beroende av utländska försvarsmaterielindustrier och leverantörer. ”En hög självförsörjningsgrad stärker trovärdigheten i vår förmåga att försvara vårt oberoende vid kris och krig.”

Utskottet anser att en kompetent försvarsforskning och en kvalificerad inhemsk försvarsindustri är väsentliga förutsättningar för att vi skall kunna utnyttja och anpassa oss till den militärtekniska utvecklingen. Egen kompetens och kapacitet för forskning, utveckling, tillverkning och underhåll är betydelsefulla för oberoendet i vår försvarspolitik och bör i första hand eftersträvas inom prioriterade områden.

Utskottet har inte något att invända mot vad försvarsministern eller motionärerna har anfört i denna del. Något uttalande av riksdagen i enlighet med motionsyrkandet är dock nu inte påkallat.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö205, yrkande 4,

2. att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om vissa frågor rörande försvarsindustrin.

FöU 1985/86:8

7. Totalförsvarets civila delar

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 61–124) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för den fortsatta utvecklingen av totalförsvarets civila delar och fredsräddningstjänsten som föredragande statsrådet har angett,

2. för budgetåret 1986/87 fastställa utgiftsramen för statens räddningsverks verksamhet utom skyddsrum till 493 000 000 kr. och utgiftsramen för skyddsrum till 578 700 000 kr., båda i prisläget februari 1985,

3. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1986/87 justera utgiftsramen för statens räddningsverks verksamhet utom skyddsrum med hänsyn till prisutvecklingen enligt försvarsprisindex samt utgiftsramen för skyddsrum med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,

4. bemyndiga regeringen att justera lämnade beställningsbemyndiganden med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,

5. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramen för statens räddningsverks verksamhet utom skyddsrum för budgetåret 1986/87 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramen för civilförsvaret utom skyddsrum för budgetåret 1985/86,

6. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1986/87 medge överskridande av utgiftsramarna för statens räddningsverks verksamhet samt av lämnade beställningsbemyndiganden, om det behövs av konjunktur- eller beredskapsskäl.

Regeringen har vidare (s. 123–124) berett riksdagen tillfälle att

1. ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om civilförsvaret under budgetåret 1984/85,

2. ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om icke-militärt motstånd,

3. ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om beredskapslagring i näringslivets regi,

4. ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om ekonomiska resurser för totalförsvarets civila delar.

Motioner

Beträffande civil ledning och samordning behandlar utskottet följande motioner.

1985/86:Fö205 av Karin Söder m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 7 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om planeringen för barnomsorg i krig.

1985/86:Fö405 av Bo Lundgren m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att civilbefälhavarens kansli för södra civilområdet skall förläggas till Kristianstad.

1985/86:Fö417 av Lars De Geer (fp) och Hans Lindblad (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en prövning av lokalfrågan för överstyrelsen för civil beredskap på sätt som anges i motionen.

1985/86:Fö418 av Hadar Cars (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till förstärkt utbildning inom totalförsvarets civila delar vad gäller personal med viktiga beredskapsuppgifter.

Beträffande civilförsvaret och fredsräddningstjänst behandlar utskottet följande motioner.

1985/86:Fö202 av Lennart Blom m. fl. (m) såvitt gäller yrkandena

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om utvecklingen av civilförsvaret,

10. att riksdagen beviljar ytterligare 1 000 000 kr. för rekrytering och övning av hemskyddet (delvis).

1985/86:Fö204 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) såvitt gäller yrkande 6 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om civilförsvarets utbildning.

1985/86:Fö205 av Karin Söder m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 6 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fullgörande av programmet för anskaffning av skyddsmasker och andningskydd i enlighet med 1982 års beslut.

1985/86:Fö401 av Olle Östrand (s) och Sven-Ove Sundström (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av åtgärder för en dygnet-runt-beredskap med räddningshelikopter på flygflottiljerna i Söderhamn och Luleå.

1985/86:Fö402 av Ylva Annerstedt (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till åtgärder för att civilförsvaret skall kunna göra nytta också i fredstid.

1985/86:Fö403 av Olle Aulin (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen framförts om information till allmänheten om utrymningsåtgärder.

1985/86:Fö404 av Olle Östrand (s) och Sten-Ove Sundström (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nyanskaffning av helikoptrar för räddningstjänst m. m.

1985/86:Fö409 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen sägs om planering av skyddade utrymmen för civilbefolkningen vid krig och krigsfara, särskilt vad gäller behovet av byggarbetskraft.

1985/86:Fö410 av Elisabeth Fleetwood (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att vederbörande myndighet får i uppdrag att utreda frågan om larmsignal vid krigs- och katastroflarm, som kan uppfattas också av döva.

Beträffande psykologiskt försvar behandlar utskottet följande motion.

1985/86:Fö407 av Erkki Tammenoksa (s) och Lahja Exner (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av information till utländska medborgare om åtgärder vid krigssituation eller krisläge.

FöU 1985/86:8

Inledning

Under föregående riksmöte fattade riksdagen två beslut som är av stor betydelse för totalförsvarets civila delar. Det ena gällde ledningen av dessa delar av totalförsvaret (prop. 1984/85:160, FöU 11, rskr. 388). Beslutet innebär bl. a. att den civila totalförsvarsverksamheten fr. o. m. den 1 juli 1986 är indelad i funktioner som var och en har en ansvarig myndighet. De funktioner och funktionsansvariga myndigheter som då finns framgår av följande sammanställning som är hämtad från s. 61 i budgetpropositionen.

<i>Funktion</i>	<i>Funktionsansvarig myndighet</i>
Civil ledning och samordning	Överstyrelsen för civil beredskap
Civilt försvar	Statens räddningsverk
Hälsa- och sjukvård m. m.	Socialstyrelsen
Psykologiskt försvar	Styrelsen för psykologiskt försvar
Ordning och säkerhet m. m.	Rikspolisstyrelsen
Domstolsväsende m. m.	Domstolsverket
Kriminalvård	Kriminalvårdsstyrelsen
Transporter	Transportrådet
Livsmedelsförsörjning m. m.	Statens jordbruksnämnd
Energiförsörjning	Statens energiverk
Övrig varuförsörjning	Överstyrelsen för civil beredskap
Utrikeshandel	Kommerskollegium
Prisreglering	Statens pris- och kartellnämnd
Arbetskraft	Arbetsmarknadsstyrelsen
Socialförsäkringar m. m.	Riksförsäkringsverket
Övriga försäkringar	Försäkringsinspektionen
Betalningsväsende m. m.	Riksbanken
Skatte- och uppbördsväsende	Riksskatteverket
Landskapsinformation	Lantmäteriverket
Postbefordran	Postverket
Telekommunikationer	Televerket
Skolväsende	Skolöverstyrelsen
Kyrklig verksamhet	Överstyrelsen för civil beredskap

Vissa av funktionerna hör till det område inom totalförsvaret som hittills har benämnts Ekonomiskt försvar och andra till vad som har innefattats i begreppet Övrigt totalförsvar. Som framgår av sammanställningen är Civilt försvar en av funktionerna.

Riksdagsbeslutet innebär vidare att överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) den 1 juli 1986 omvandlas till överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB). Den nya myndigheten blir central förvaltningsmyndighet med uppgift att på central nivå svara för den funktionsövergripande samordningen av beredskapsförberedelserna inom totalförsvarets civila delar. Den blir också, som framgår av tabellen i det föregående, ansvarig myndighet för

funktionerna Civil ledning och samordning, Övrig varuförsörjning och Kyrklig verksamhet. ÖCB får vidare rollen av uppdragsmyndighet för andra myndigheter med ansvar för den statliga beredskapslagringen och andra beredskapsåtgärder. ÖCB kommer att ledas av en styrelse och som chef ha en generaldirektör. En skiss över den nya myndighetens organisation finns intagen på s. 92 i budgetpropositionen.

Det andra viktiga riksdagsbeslutet gällde sammanläggning av civilförsvarsstyrelsen och statens brandnämnd den 1 juli 1986 till en förvaltningsmyndighet på central nivå, statens räddningsverk (prop. 1984/85:161, FöU 12, rskr. 389). Till verket överförs den samordningsfunktion avseende beredskapsåtgärder mot kärnkraftsolyckor som nu ligger på statens strålskyddsinstitut och sjöfartsverkets nuvarande uppgifter beträffande landtransporter av farligt gods. Den nya myndigheten blir ansvarig för funktionen Civilförsvaret. Detta innebär att statens räddningsverk övertar civilförsvarsstyrelsens ansvar för den centrala ledningen av civilförsvarsverksamheten. Myndigheten blir också central myndighet för räddningstjänsten i fred och får uppgiften att svara för samordningen i olika avseenden av civilförsvaret och den fredstida räddningstjänsten. Verkets centrala del lokaliseras till Karlstad. Det kommer att ledas av en styrelse och som chef ha en generaldirektör. Den beslutade organisationen av statens räddningsverk redovisas på s. 97 i budgetpropositionen.

ÖCB:s verksamhet tillhör försvarsdepartementets ansvarsområde. Det samma gäller statens räddningsverk och dess uppgifter. Till fjärde huvudtiteln hör också funktionen Psykologiskt försvar, för vilken styrelsen för psykologiskt försvar är funktionsansvarig. Ansvaret för övriga funktioner inom totalförsvarets civila delar är – bortsett från försvarsministrarnas ansvar för samordningen – knutet till andra departement och huvudtitlar. Försvarsutskottet bereder förslag som rör de delar av totalförsvaret som är knutna till fjärde huvudtiteln. Utskottet har också ansvar för beredningen av frågor som gäller samordning inom totalförsvaret.

De i det föregående redovisade besluten har påverkat budgetpropositionens utformning när det gäller totalförsvarets civila delar. Även utskottets behandling av dessa totalförsvarsfrågor kommer att disponeras på annat sätt än tidigare. Den kommer att följa den funktionsindelning av de civila delarna av totalförsvaret som kommer att tillämpas fr. o. m. budgetåret 1986/87.

Civil ledning och samordning

Funktionen omfattar övergripande ledning och samordning av de civila delarna av totalförsvaret på central, högre och lägre regional samt lokal nivå.

Föredragande statsrådet

Försvarsministern behandlar i detta avsnitt ÖCB:s organisation och uppgifter (s. 91–93). Han redovisar också sin syn på den fortsatta utvecklingen av civilbefälhavarnas, länsstyrelsernas och kommunernas ledningsuppgifter inom totalförsvaret (s. 93–94). I det sammanhanget framför han uppfattningen att vissa aktuella förändringar av länsstyrelseorganisationen – bl. a.

utbrytningen av skatteavdelningarna från länsstyrelserna (prop. 1985/86:55, BoU 11, rskr. 82) – gör det nödvändigt att se över länsstyrelsernas krigsorganisation.

FöU 1985/86:8

Utskottet

Utskottet har i betänkandet FöU 1984/85:11 med anledning av proposition 1984/85:160 om ledningen av totalförsvarets civila delar under föregående riksmöte behandlat ÖCB:s uppgifter och organisation. I ett yttrande till bostadsutskottet (FöU 1985/86:5 y) har utskottet nyligen haft anledning att ägna uppmärksamhet åt frågan om uppgifter och resurser vid länsstyrelsernas försvarsenheter och därvid understrukit länsstyrelsernas viktiga roll inom det civila totalförsvaret. Utskottet har också i olika sammanhang betonat vikten av kommunernas uppgifter i krig och den därmed sammanhängande kommunala beredskapsplanläggningen, särskilt när det gäller följderna av att kommunerna övertar ansvaret för ledningen av det lokala civilförsvaret i krig (prop. 1981/82:102 bil.2, FöU 18, rskr. 374, prop. 1982/83:100 bil. 6, FöU 9, rskr. 271, prop. 1984/85:49, FöU 5, rskr. 93, prop. 1984/85:100 bil. 6, FöU 9, rskr. 258).

Utskottet anser att vad försvarsministern i budgetpropositionen anför om funktionen Civil ledning och samordning ligger i linje med utskottets uppfattning och bör godkännas av riksdagen.

Utskottet vill i detta sammanhang behandla motionerna Fö205 (c), Fö405 (m), Fö417 (fp) och Fö418 (fp) i vilka framförs yrkanden med anknytning till funktionen Civil ledning och samordning.

Motion Fö417 (fp) erinrar om att de lokaler som ÖEF för närvarande disponerar nära Stureplan i Stockholm måste lämnas och att de därför på sikt inte kan utnyttjas av ÖCB. Om inte lokalfrågan kan ordnas på annat sätt anser motionärerna att den bör lösas inom försvarsdepartementets verksamhetsområde. De påminner om att riksdagen redan har tagit ställning till att försvarets forskningsanstalt (FOA) skall lämna sina Stockholmslokaler vid Linnégatan på Östermalm. De i Stockholm lokaliserade FOA-enheterna avses samlas till Ursvik där FOA:s huvudavdelning 2 redan nu har större delen av sin verksamhet. Påskyndas denna omflyttning kan, anser motionärerna, delar av FOA:s lokaler på Östermalm övertas av ÖCB.

Utskottet vill inledningsvis påminna om att det med anledning av tidigare motionsförslag har uttalat att ÖCB:s uppgifter motiverar en lokalisering till Stockholm (FöU 1984/85:11 s. 8). Enligt vad utskottet har inhämtat kan ÖCB stanna i nuvarande lokaler till den 1 oktober 1988. Utskottet utgår ifrån att lämpliga lokaler för den nya myndigheten kan anskaffas i god tid före denna tidpunkt. Det är enligt utskottets mening viktigt att detta sker utan onödig tidsutdräkt, inte minst för att underlätta rekryteringen av personal till ÖCB. Det förslag till lokalisering som förs fram i motion Fö417 (fp) bör prövas tillsammans med andra alternativ för en väl belägen lokalisering i Stockholms kommun. Vad utskottet nu har anfört om lokaler för ÖCB bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Motion Fö418 (fp) syftar till en förstärkt utbildning av civil personal med viktiga beredskapsuppgifter. Motionären erinrar bl. a. om försvars-

högskolans utbildning av nyckelpersonal på hög nivå inom både civil och militär försvarsverksamhet. Han anser att det finns behov av insikter i beredskapsfrågor hos betydligt fler befattningshavare än som kan utbildas vid försvarshögskolan i dess nuvarande utformning. Han syftar därvid på en utbildning för civil personal som motsvarar den som militär personal får vid militärhögskolans högre kurser. ÖCB synes enligt motionären vara den naturliga huvudmannen för en sådan utbildning. Men man kan, anser han, även tänka sig en separat utbildningsorganisation utformad med försvarshögskolan som modell.

Utskottet anser att den utbildningsfråga som motionären aktualiserar är viktig. Personal inom totalförsvarets civila delar bör utbildas för sina uppgifter i olika typer av tjänst. Utskottet vill särskilt framhålla betydelsen av den utbildning av bl. a. civila i nyckelbefattningar inom totalförsvaret som genomförs vid försvarshögskolan och som täcker en del av behovet. Även vissa andra utbildningsmöjligheter står till buds för personal i det civila totalförsvarets krigsorganisation. Kurser för kvalificerad personal inom civilförsvaret anordnas t. ex. av civilförsvarsstyrelsen (jfr FöU 1976/77:13 s. 85). Den utbildningsverksamhet som bedrivs av stiftelsen Gällöfsta kurscentrum är också en stor tillgång. Ansvar för utbildning och övning av civil personal med totalförsvarsuppgifter vid myndigheter och företag blir en viktig uppgift för ÖCB. Samordnad utbildning av civil personal för de civila delarna av totalförsvaret kommer också att övervägas av en nyligen tillsatt kommitté (Fö 1985:03) med uppdrag att se över utvecklingsmöjligheterna för den civila personalen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde. Utskottet konstaterar att formerna för utbildning av civil personal kommer att övervägas i olika sammanhang utan att riksdagen uttalar sig i frågan. Motion Fö418 (fp) bör inte bifallas.

I motion Fö405 (m) föreslås att civilbefälhavarkansliet för Södra civilområdet flyttas från Malmö till Kristianstad. *Utskottet* har i betänkandet FöU 1984/85:9 (s. 90-91) tidigare behandlat motioner med förslag om en sådan flyttning. Utskottet hänvisar till den ingående redogörelse om civilbefälhavarkansliernas lokalisering som utskottet lämnade i det sammanhanget och anser nu liksom då att det inte finns anledning att ändra den lokalisering som regeringen har beslutat. Motion Fö405 (m) bör inte bifallas.

I centerpartiets partimotion Fö205 framhåller motionärerna att barnomsorgen i krig är viktig och att den därför bör få ett berättigat utrymme i den kommunala beredskapsplanläggningen.

Utskottet behandlade i betänkandet FöU 1984/85:9 (s. 86) motioner som också gällde kommunernas planläggning av barnomsorgen i krig. Utskottet betonade därvid att det är viktigt att denna planläggning förbättras. Utskottet räknade med att behoven inom totalförsvaret skulle få ökad uppmärksamhet i samband med kommunernas befattning med civilförsvaret på lokal nivå. Enligt utskottets bedömning kunde man också anta att riksnämnden för kommunal beredskap (från den 1 juli 1986 ersatt av det till ÖCB knutna rådet för kommunal beredskap) och länsstyrelserna vid sina kontakter med kommunerna rörande den kommunala beredskapen skulle lägga stor vikt vid barnomsorgen. Utskottet bedömde vidare att papekade

brister som ännu inte avhjälpats skulle uppmärksammas i samband med 1987 års försvarsbeslut. FöU 1985/86:8.

Utskottet anser liksom tidigare att samhällets verksamhet under beredskap och i krig är i hög grad beroende av en väl fungerande barnomsorg. Det behövs därför en väl genomtänkt och realistisk planering av kommunerna i detta avseende.

Alla kommuner skall vid utgången av år 1986 ha aktuella planer för sina åtgärder under beredskap och krig. I planen för socialtjänst skall ingå planering för omsorg om barn och ungdom. Utskottet avser att informera sig om hur sådan planering har genomförts. Riksdagen bör nu inte uttala sig i denna fråga.

Civilförsvar och freds räddningstjänst

Civilförsvarsverksamheten har till syfte att vid väpnade angrepp mot riket utifrån skydda och rädda civilbefolkningens liv samt enskild och civil allmän egendom. Verksamhetens omfattning anges i 1 § civilförsvarslagen (1960:74, ändrad senast 1984:1026). Samhällets freds räddningstjänst består av s. k. allmän räddningstjänst och olika former av särskild räddningstjänst. Den allmänna räddningstjänsten avser ingripanden vid brand, oljeutflöde, ras, översvämning eller annat i brandlagen (1974:80) åsyftat nödläge. Särskild räddningstjänst är räddningstjänst vid olyckor i atomanläggningar samt sjö-, flyg- och fjällräddningstjänst. Civilförsvarsverksamheten och freds räddningstjänsten indelas i befolkningsskydd och räddningstjänst. Med uttrycket befolkningsskydd avses alla slags förebyggande åtgärder, både åtgärder som vidtas för att förhindra olyckor och åtgärder som vidtas för att begränsa skador av olyckor eller av fientlig verksamhet.

Föredragande statsrådet

Försvarsministern behandlar i detta avsnitt bl. a. statens räddningsverks organisation och uppgifter (s. 95–98). Därvid uppger han bl. a. att statens brandnämnd har slutfört ett utredningsuppdrag om organisation av personalberedskapen för kemikaliebekämpning till sjöss. Brandnämnden har föreslagit att räddningsstyrkor från vissa brandförsvär i kommuner med omfattande hamnverksamhet skall kunna rycka ut med en insatsgrupp för att förstärka kustbevakningens (tullverkets) kemikalieskyddsberedskap. Fem större brandförsvär skall upprätthålla beredskap för insatser mot kemikalieutsläpp till sjöss, nämligen brandförsvären i Göteborg, Helsingborg, Malmö, Stockholm och Sundsvall. Brandnämnden har också lagt fram förslag om kompletterande utbildning och övning av personal för uppgiften. Statens förhandlingsnämnd har träffat avtal med Stockholms stad i frågan, och förhandlingar pågår mellan nämnden och övriga aktuella kommuner. Utbildningen påbörjas under nästa budgetår.

Försvarsministern redogör vidare för civilförsvarsstyrelsens verksamhet under budgetåret 1984/85 och det ekonomiska utfallet nämnda budgetår (s. 98–99). Han uppehåller sig vidare vid civilförsvärets och freds räddningstjänstens allmänna inriktning (s. 99–103). I det sammanhanget framhåller

försvarsministern att skyddet och räddningen av liv måste stå i förgrunden. Han anser att skyddsåtgärder för egendom bör bedömas mot bakgrund av ekonomiska parametrar.

Försvarsministern redovisar också handläggningsläget beträffande förebyggande åtgärder mot jordskred (s. 103), en fråga som utskottet tidigare behandlat i betänkandet FöU 1985/86:2. Han anför därvid att frågan om detaljerade geotekniska undersökningar och förebyggande åtgärder mot jordskred är komplicerad med många olika aspekter vad gäller både ansvarsförhållanden och finansiering. Han avser att i samband med behandlingen av kompletteringspropositionen 1986 lägga fram förslag för regeringen i frågan. Slutligen behandlar han de ekonomiska resurserna för civilförsvaret och freds räddningstjänsten och berör översiktligt därmed sammanhängande anslagsfrågor för budgetåret 1986/87 (s. 103–105).

Försvarsministern beräknar utgiftsramen för statens räddningsverks verksamhet utom skyddsrum för budgetåret 1986/87 till 493 000 000 kr. i prisläget februari 1985. I samma prisläge beräknas utgiftsramen för skyddsrum till 578 700 000 kr. Utgiftsramen för statens räddningsverks verksamhet utom skyddsrum utgörs av anslagen H 1. Befolkningsskydd och räddningstjänst och H 2. Anläggningar för fredsorganisationen.

Utskottet

Utskottet vill inledningsvis behandla ett yrkande i motion Fö202 (m) som gäller uppräknig av anslaget H 1. Befolkningsskydd och räddningstjänst och därmed också utgiftsramen för statens räddningsverks verksamhet utom skyddsrum. Från nämnda anslag utgår bl. a. bidrag till Sveriges civilförsvarsförbund för dess försöksverksamhet med rekrytering och övning av hemskyddsombud. Försvarsministern föreslår att civilförsvarsförbundet för nästa budgetår ges ett bidrag om 4,5 milj. kr. Han räknar med att en viss utökning av försöksverksamheten kan rymmas inom ramen för detta bidrag. I motion Fö202 förordar motionärerna att försöksverksamheten skall föras ut till fler län än vad som blir möjligt med de medel som har beräknats i budgetpropositionen. De föreslår därför att ytterligare 1 milj. kr. avdelas för ändamålet.

Utskottet har i annat sammanhang (FöU 1984/85:5 s. 31) uttalat att hemskyddet kan komma att få stor betydelse för det civila försvaret på lokal nivå. Den pågående försöksverksamheten med rekrytering och utbildning av hemskyddsombud är enligt utskottet angelägen. För bidrag till verksamheten bör avsättas de medel som förordas i motion Fö202 (m). Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet anser att ett ökat stöd till Sveriges civilförsvarsförbund kan finansieras genom omfördelning av medel inom anslaget Befolkningsskydd och räddningstjänst. Därmed behöver det ökade stödet till civilförsvarsförbundet inte – såsom har förutsatts i motion Fö202 – medföra ökning av anslag och utgiftsram. Utgiftsramen för statens räddningsverks verksamhet utom skyddsrum bör alltså – som försvarsministern föreslår – bestämmas till 493 000 000 kr. i prisläget februari 1985, och motion Fö202 (m) avslås i denna del.

Utskottet har inte något att invända mot vad försvarsministern i övrigt har

anfört om den fortsatta utvecklingen av civilförsvaret och freds räddningstjänst. Regeringens förslag till utgiftsram för skyddsrum om 578 700 000 kr. i prisläget februari 1985 bör enligt utskottets mening fastställas av riksdagen. Även begärda bemyndiganden bör lämnas. Utskottet har utan erinran tagit del av vad försvarsministern anfört om verksamheten inom civilförsvaret under budgetåret 1984/85.

Utskottet behandlar i det följande vissa motionsyrkanden med anknytning till funktionen Civilförsvaret samt till freds räddningstjänsten. Utskottet påminner om att regeringen – som framgått av redogörelsen i det föregående – under våren kommer att lägga fram förslag om förebyggande åtgärder mot jordskred och om en ny lagstiftning rörande freds räddningstjänsten. I samband med beredningen av dessa förslag avser utskottet att behandla de flesta motioner som har väckts under den allmänna motionstiden och rör den fredstida räddningstjänsten. Motionerna Fö401 (s) och Fö404 (s) som gäller räddningstjänst med försvarsmaktens helikoptrar behandlas dock i detta betänkande. I betänkandet tar utskottet också upp alla motionsyrkanden från den allmänna motionstiden med anknytning till civilförsvarets fortsatta utveckling. Sådana yrkanden har framförts i sju motioner.

I motion Fö402 (fp) behandlas civilförsvarets uppgifter i fred. Motionären föreslår att riksdagen av regeringen begär förslag till åtgärder som gör det möjligt för civilförsvaret att göra nytta också i fredstid. Motionären anser att bestämmelser i civilförsvarlagen som begränsar utnyttjandet av civilförsvarets personal i fredstid bör upphävas.

Utskottet vill peka på att riksdagens beslut under föregående riksmöte om ledningen av befolkningskyddet och räddningstjänsten bl. a. syftade till en integration av civilförsvaret och den fredstida räddningstjänsten i både fred och krig. Statens räddningsverk, som enligt nämnda beslut bildas genom en sammanslagning av civilförsvarsstyrelsen och statens brandnämnd, har att svara för samordningen av samhällets verksamhet inom dessa verksamhetsområden. Inom regeringskansliet arbetar man också med dessa samordningsfrågor. Beträffande utnyttjande av civilförsvarets personal i fredstid finns utredningsförslag, som utskottet har berört tidigare i detta betänkande (punkt 3). Riksdagen bör inte nu göra något uttalande i frågan.

Motion Fö409 (fp) behandlar den planerade utbyggnaden av s. k. skyddade utrymmen. Den har som bakgrund en konstaterad brist på skyddsrumspplatser främst i Stockholm. Göteborg och Malmö samt i ytterligare ett tiotal stora tätorter till följd av att dessa orter från 1950-talet till slutet av 1970-talet undantogs från skyddsrummbyggnaden. Det skulle, anför motionären, ta lång tid och medföra stora kostnader att ersätta dessa brister. I motionen påminns om att en enklare form av skydd kan erbjudas i s. k. skyddade utrymmen. Dessa avses åstadkommas genom mindre förstärkningar och skyddsanordningar i befintliga byggnader vid beredskap och krig. Sådana åtgärder måste enligt motionärerna planeras redan i fred. De understryker att tillgången på byggarbetskraft därvid måste ägnas särskild uppmärksamhet.

Utskottet påminner om att de skyddsplaner som kommunerna har att upprätta och anta före den 1 januari 1987 bl. a. skall innehålla uppgifter om de åtgärder som behövs för bl. a. iordningställandet av skyddade utrymmen.

Enligt vad utskottet har inhämtat har Byggnads- och reparationsberedskapen (BRB) fått till uppgift att engagera konsultföretag i byggbranschen som kan bistå kommunerna vid planläggningen av denna verksamhet. Självva iordningställandet av utrymmena vid beredskap och krig avses huvudsakligen utföras av de skyddsökande själva. Behövs ytterligare arbetskraft avses den i ett skymningsläge rekvireras hos länsarbetsnämnderna.

Av det anförda framgår att tillgången på personal för kommunernas byggnadstjänst har förbättrats. Utskottet utgår från att denna viktiga fråga ägnas fortsatt uppmärksamhet. Motion Fö409 (fp) bör inte bifallas.

Ett par yrkanden i moderata samlingspartiets kommittémotion Fö202 och centerpartiets partimotion Fö205 rör tidsplanen för anskaffning av andningsskydd. Frågan har tidigare behandlats av riksdagen, senast vid förra riksmötet då riksdagen godtog en plan som innebar att hela befolkningen skulle vara försedd med sådana skydd under budgetåret 1994/95 (prop. 1984/85:100 bil. 6, FöU 9, rskr. 258). Beslutet var en modifiering av 1982 års försvarsbeslut enligt vilket denna anskaffning skulle vara slutförd vid utgången av budgetåret 1992/93. Vid utskottsbehandlingen reserverade sig företrädare för moderata samlingspartiet och centerpartiet. De ansåg att anskaffningen inte borde slutföras senare än som förutsattes år 1982. I motion Fö202 (m) och Fö205 (c) upprepar motionärerna sina partiers ståndpunkter. Enligt motion Fö202 måste ytterligare 60 milj. kr. ställas till förfogande under perioden 1986/87–1990/91 för att fullfölja anskaffningen enligt den ursprungliga planen.

Utskottet finner inte anledning att riksdagen frångår den planering för anskaffning av andningsskydd som godtogs så sent som vid riksmötet 1984/85. Motionerna Fö202 (m) och Fö205 (c) bör avslås i nu berörda delar.

Utbildningen för civilförsvarsverksamheten berörs av yrkanden i motionerna Fö202 (m) och Fö204 (fp). I motion Fö204 framhåller folkpartiets företrädare i försvarsutskottet vikten av att civilförsvaret är användbart omedelbart efter mobilisering. Detta kräver, framhåller de, att hela organisationen är utbildad. De pekar på förslag som tidigare har framförts av folkpartiet om en förnyring av civilförsvarets organisation genom direktrekrytering av 20–25-åringar, både kvinnor och män. Motionärerna konstaterar att med den inriktning av civilförsvarsutbildningen som folkpartiet förordar finns det behov av större utbildningskapacitet än vad regeringen tycks utgå ifrån. Genom begränsningar i skyddsrumshbyggandet anser de det vara möjligt att frigöra medel för att öka och förbättra civilförsvarets utbildningsverksamhet.

Också i motion Fö202 (m) understryks vikten av att civilförsvarets enheter är användbara omedelbart efter mobilisering. Mot den bakgrunden föreslår motionärerna att civilförsvarets A-enheter fr. o. m. år 1987 skall övas vart tredje år och inte som enligt gällande beslut vart fjärde år.

Utskottet behandlade redan under föregående riksmöte ett motionsyrkande som rörde ändrad utbildningsrytm för civilförsvarets A-enheter. Utskottet ansåg därvid att frågan borde prövas i samband med ett långsiktigt försvarsbeslut (FöU 1984/85:9 s. 74). Utskottet vidhåller denna uppfattning. Motion Fö202 (m) bör avslås i nu behandlad del.

Även de utbildningsfrågor som har aktualiserats i motion Fö204 (fp) hör

hemma i det utredningsarbete som bedrivs inför 1987 års försvarsbeslut. Inte heller motion Fö204 (fp) bör därför bifallas av riksdagen.

I motion Fö403 (m) tar motionären upp frågan om informationen om utrymning. Han pekar på att man i samband med att den nuvarande utrymningsplanläggningen började omprövas slopade de anvisningar till befolkningen angående utrymning som tidigare hade publicerats i telefonkatalogen. Intill dess en ny planläggning är klar bör enligt motionären äldre planer fortfarande kunna användas. Den information som tidigare funnits i telefonkatalogerna bör därför enligt hans mening införas i den reviderade form som kan vara påkallad.

Utskottet har inhämtat att det även i framtiden behövs en planläggning för s. k. hotutrymning i vissa delar av vårt land. Nya planer beräknas vara klara år 1987. I samband därmed avses allmänheten informeras. Det är självklart angeläget att berörd befolkning också informeras i den mån det alltjämt kan bli aktuellt att genomföra tidigare planerad utrymning. Sådan information bör enligt utskottets mening genomföras av kommunerna. Motion Fö403 bör inte bifallas.

I motion Fö410 (m) framhålls att ljudsignalen "Hesa Fredrik" inte kan uppfattas av hörselskadade personer. En möjlighet är enligt motionären att koppla larmet till sådana telefonsignaler som döva kan uppfatta på visuell väg.

Utskottet anser att det är viktigt att man i katastroflägen kan varna allmänheten. Detta gäller självfallet också handikappade grupper. Frågan är en uppgift för civilförsvaret och torde därför komma att följas noga av statens räddningsverk. Enligt vad utskottet inhämtat har problemet uppmärksamats bl. a. inom ramen för den genomförda perspektivplaneringen och torde bli föremål för uppmärksamhet även i den fortsatta planeringen. Den nya hemskyddsorganisationen torde också få ett ansvar i detta hänseende. Frågan om information till bl. a. hörselskadade kommer sålunda enligt utskottets mening att uppmärksammas i olika sammanhang utan att riksdagen behöver uttala sig i frågan.

Utskottet övergår till att behandla de två motioner, Fö401 (s) och Fö404 (s), som behandlar räddningstjänst med helikopter.

I motion Fö401 (s) pekar motionärerna på att man i södra och mellersta Sverige har dygnet-runt-beredskap hela veckorna på försvarsmaktens tunga Vertolhelikoptrar som är stationerade i Stockholm, Visby, Ronneby och Göteborg. Detta är bra, anser de, men de finner det samtidigt i högsta grad otillfredsställande att inte samma förhållande råder i Norrland. Åtgärder bör enligt motionärerna vidtas för en dygnet-runt-beredskap med räddningshelikoptrar på flygflottiljerna i Söderhamn och Luleå.

I motion Fö404 (s) riktas uppmärksamheten på det inledda utbytet av nuvarande Vertolhelikoptrar mot andra helikoptrar av ny typ. Motionärerna ifrågasätter om de nya helikoptrarna kommer att göra det möjligt att i framtiden utnyttja flygvapnets helikoptrar i räddningstjänst på det sätt som räddningstjänstkommittén har förordat. De befarar att de nya helikoptrarna inte kommer att få sådan utrustning och storlek som behövs för denna uppgift. Eftersom upphandlingen av nya helikoptrar snart skall påbörjas finns det enligt motionärerna skäl att begära att motionen behandlas med förtur.

Som bakgrund till yrkandena i motionerna Fö401 (s) och Fö404 (s) vill *utskottet* peka på räddningstjänstkommitténs (Kn 1979:01) rapport Sjuktransporter med helikoptrar. I den har kommittén lagt fram förslag om att sjukvårdshuvudmännen i framtiden skall kunna använda sig av rikspolisstyrelsens, försvarsmaktens och privata helikopterresurser för sjuktransporter. Utskottet behandlade frågan i sitt betänkande FöU 1985/86:2. Utskottet uppgav därvid att det hade inhämtat att förhandlingar som inletts med Landstingsförbundet om ett samlat ansvar hos sjukvårdshuvudmännen för sådana transporter inte kunnat slutföras, men att man inom regeringskansliet avsåg att ta upp frågan vid nya förhandlingar. Utskottet fann det vara viktigt för vårt samhälle att frågan bringas till en lösning. 1984 års försvarskommitté har i sitt förslag till regeringen om inriktningen av programplaneringen för perioden 1987–1992 understrukit betydelsen av en tillfredsställande sjuktransportkapacitet med helikoptrar. Möjligheten att ytterligare utöka tillgången på helikoptrar bör enligt försvarskommittén ånyo prövas, varvid inriktningen bör vara delade kostnader och gemensamt utnyttjande mellan civila och militära myndigheter.

Enligt utskottets mening måste de frågor som har tagits upp i motionerna Fö401 och Fö404 ägnas betydande uppmärksamhet. Det kan inte anses tillfredsställande att frågan om sjuktransporter med helikoptrar utan resultat har bearbetats under lång tid. En särskild redovisning bör lämnas till riksdagen under nästa riksmöte. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Psykologiskt försvar

Genom psykologiskt försvar skall försvarsvilja och motståndskraft mot främmande propaganda vid krigsfara och krig byggas upp och vidmakthållas. Detta åstadkoms i fred genom den inneboende styrkan i vår demokrati med fri åsiktsbildning, yttrandefrihet och tryckfrihet i förening med fria massmedier.

Föredragande statsrådet

Försvarsministern redogör för den fortsatta utvecklingen av det psykologiska försvaret (s. 106–107). Han erinrar därvid om att styrelsen för psykologiskt försvar (SPF) blir ansvarig myndighet på central nivå för funktionen Psykologiskt försvar. Han pekar på SPF:s uppgifter att leda och samordna planläggningen för rikets psykologiska försvar, att sprida kunskaper om säkerhetspolitiken och totalförsvaret samt att främja och samordna andra myndigheters information inom dessa ansvarsområden. Vid beredskapstillstånd eller krig eller annars efter särskilt beslut av regeringen har SPF till uppgift att bevara och stärka befolkningens försvarsvilja och motståndanda.

Utskottet

Utskottet har ingen erinran mot vad försvarsministern har anfört om den fortsatta utvecklingen av det psykologiska försvaret.

Utskottet vill i detta sammanhang behandla motion Fö407 (s) om information till utländska medborgare. I motionen uttalar motionärerna att många av de hundratusentals utländska medborgare som finns i vårt land har svårt att ta del av information. "Det finns därför risk att dessa kommer att stå helt handfallna i händelse av krig." Det är, anser motionärerna, viktigt att man på lämpligt sätt ger anvisningar på invandrarnas språk med uppgift om vart de skall vända sig för att få ytterligare råd.

Utskottet anser att informationen till innevånare i landet som inte behärskar det svenska språket är särskilt viktig i en krissituation. SPF har redan i fred ansvar för att sprida kunskaper om bl. a. totalförsvaret till alla landets innevånare och att främja och samordna andra myndigheters information inom detta område. Sveriges Radio har i kritiska lägen en viktig roll när det gäller att sprida information till språkliga minoriteter. Utskottet vill särskilt peka på den tillgång Sveriges Radio därvid har i den personal som redan i fredstid svarar för sändningar på olika främmande språk. Slutligen torde enligt utskottets mening kommunernas nya ansvar för civilt försvaret på lokal nivå medföra att invandrarnas informationsbehov tillgodoses bättre i allvarliga lägen. Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motion Fö407 (s) inte bör bifallas.

Övrig varuförsörjning

Funktionen omfattar åtgärder för att möjliggöra produktion och distribution av varor som är nödvändiga för befolkningens försörjning och samhällets funktion under kriser och krig. Ansvaret för sådana åtgärder beträffande försörjningsområden som energi, livsmedel och läkemedel åvilar som framgår av redogörelsen i det föregående andra funktioner. Väsentliga varugrupper inom funktionen är beklädnadsvaror, kemiska produkter samt metaller och verkstadsprodukter. ÖCB blir den 1 juli 1986 ansvarig myndighet för funktionen.

Utskottet har inte något att invända mot vad föredragande statsrådet har anført (s. 110–111) om den fortsatta utvecklingen av övrig varuförsörjning.

Kyrklig beredskap

Funktionen omfattar såväl svenska kyrkan som de fria trossamfundens verksamhet. För svenska kyrkans verksamhet svarar både statliga och kyrkokommunala myndigheter. Svenska kyrkans uppgifter överensstämmer i stort med fredsutgifterna. Som har framgått av redogörelsen i det föregående blir ÖCB den 1 juli 1986 ansvarig central myndighet för funktionen.

Utskottet har ingen erinran mot vad föredragande statsrådet har anført (s. 115) om den fortsatta utvecklingen av kyrklig verksamhet.

Övriga funktioner

Utskottet har ingen erinran mot vad föredragande statsrådet i övrigt har anført (s. 107–114) om den fortsatta utvecklingen av totalförsvarets civila delar.

Föredragande statsrådet

Civildförvarsstyrelsen, överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF), styrelsen för psykologiskt försvar, socialstyrelsen och televerket har upprättat och till regeringen inlämnat programplaner för perioden 1986/87–1990/91 inom resp. verksamhetsområde. Den utredning som bl. a. har haft till uppgift att lämna förslag till organisation av statens räddningsverk (Fö 1985:02) har redovisat ett material som kan ligga till grund för statens räddningsverks utveckling. Programplanen bygger på en sammanvägning av det långsiktiga planeringsunderlag som berörda myndigheter har presenterat och på det material som utarbetats av utredningen. Generaltullstyrelsen har inlämnat programplan för olje- och kemikaliebekämpning till sjöss.

ÖEF har i sin programplan enligt regeringens anvisningar lämnat två förslag till fördelning av de särskilda medlen för utbyggnad av försörjningsberedskapen budgetåret 1986/87, av regeringen angivna till 274,5 milj. kr. i genomförandeprisläget 1985/86. Det ena alternativet grundas på nu gällande planeringsförutsättningar medan det andra bygger på de i vissa avseenden ändrade planeringsförutsättningar som har tagits fram av ÖEF inom ramen för perspektivstudiearbetets fas B. Båda alternativen redovisas i en tabell på s. 70 i budgetpropositionen. Det senare alternativet innebär väsentligen att medelsbehovet inom livsmedelsprogrammet minskar medan behoven inom bl. a. kemi- samt metall- och verkstadsprogrammen ökar. Detta alternativ förordas av ÖEF och tillstyrks i sina huvuddrag av försvarsministern. Försvarsministern anser dock att bl. a. med hänsyn till den statsfinansiella situationen medlen till beklädnadsprogrammet och energiprogrammet bör minskas med tillhoppa 60 milj. kr. Vidare anser han att 2 milj. kr. bör omfördelas från programmen Kemiska produkter m. m. och Metaller m. m. till programmet Ledning och samordning.

I budgetpropositionen redovisar försvarsministern en sammanställning av anslag för totalförsvarets civila delar avseende budgetåret 1986/87 (s. 116–117). Det totala medelsbehovet över statsbudgeten för verksamheten inom totalförsvarets civila delar beräknas till ca 3 453,5 milj. kr. Försvarsministern uppger att i driftkostnaderna inräknas rörelsekostnader och övriga kapitalkostnader för beredskapslagringen på ca 992 milj. kr. Den särskilda medelsramen för utbyggnad av försörjningsberedskapen upptas, bl. a. med beaktande av de ställningstaganden som här har redovisats, med 224,7 milj. kr. Under fjärde huvudtiteln beräknas 1 732 milj. kr.

Utskottet

Utskottet har inte något att invända mot vad föredragande statsrådet har anfört om ekonomiska resurser för totalförsvarets civila delar. Detta innebär bl. a. att utskottet godtar den medelsfördelning inom den särskilda medelsramen som försvarsministern enligt redogörelsen i det föregående har förordat.

En utredare har haft till uppgift att överväga och lämna förslag till uppgifter m. m. för ett svenskt icke-militärt motstånd som komplement till övriga totalförsvarsåtgärder. Utredningen, som antog namnet motståndsutredningen, lämnade i februari 1984 sitt betänkande (SOU 1984:10) Kompletterande motståndsformer. En redogörelse för utredningens förslag och remissvaren över detta lämnas i budgetpropositionen (s. 117–119).

Försvarsministern (s. 119–120) delar utredningens inställning och remissinstansernas uppfattning att varje åtgärd som är ägnad att öka vår förmåga till motstånd i alla lägen är angelägen. Det icke-militära motståndet måste därför, anser han, ses som en del av vårt totalförsvar och ha samma mål, dvs. verka krigsavhållande. Han anser att totalförsvarsmyndigheterna redan i dag beaktar mycket av det som utredningen betecknar som icke-militärt motstånd. Som exempel härpå anför han de förberedelser som vidtas för undanförelse och förstöring.

Statsrådet konstaterar att frågor om icke-militärt motstånd har behandlats av olika försvarsutredningar under 1970-talet. Han hänvisar till att riksdagen (FöU 1971:9, rskr. 140, FöU 1972:17, rskr. 231) som sin mening har uttalat att det icke-militära motståndet endast kan betraktas som ett komplement till militärt försvar, en uppfattning som försvarsministern delar.

Försvarsministern ansluter sig till utredningens förslag att en särskild delegation skall inrättas. Han anser liksom utredningen att delegationen bör fungera som ett diskussionsforum med uppgift att vara idéskapande och stimulera till fortsatt forskningsarbete i ämnet. Delegationen skall därför inte fatta några för myndigheterna bindande beslut. I delegationen bör, anför försvarsministern vidare, ingå representanter för bl. a. berörda civila totalförsvarsmyndigheter, folkrörelserna, kyrkorna, universiteten och försvarsmakten. Han förordar att en sådan delegation inrättas under budgetåret 1986/87. Medel härför har beräknats under anslaget A 2. Vissa nämnder m. m. inom totalförsvaret.

Utskottet har inte något att invända mot vad föredragande statsrådet har anfört om icke-militärt motstånd.

Beredskapslagring i näringslivets regi

År 1982 tillkallade chefen för dåvarande handelsdepartementet en särskild utredare med uppgift att utreda vissa frågor om beredskaps- och fredskrislagring utanför oljeområdet. I utredningsarbetet skulle förutsättas att lagringen i ökad omfattning borde ske i näringslivets regi. Utredningen, som antog namnet beredskapslagringsutredningen (BLU), lämnade i januari 1985 betänkandet (Ds Fö 1985:1) Krislagring i samverkan med näringslivet. Utredningens förslag och remissvaren över detta redovisas i budgetpropositionen (s. 120–123).

Försvarsministern (s. 123) anser att BLU har gjort en värdefull genomgång av de synpunkter som kan läggas på näringslivets medverkan i lagring för kriser. Han vill liksom BLU betona att beredskapslagringen är en av flera vägar att tillgodose försörjningsberedskapens krav. Den kompletterar andra

metoder som normalt är att föredra framför beredskapslagring. Bland sådana metoder betonar försvarsministern särskilt åtgärder för att höja handlingsberedskapen hos näringsliv och myndigheter, upprätthållande av försörjningsviktig produktionskapacitet, framtagande av ersättningsvaror (substitut) och förberedande av omställningar. Han anser att det bör ankomma på ÖEF/ÖCB att utveckla och pröva BLU:s förslag. Försvarsministern delar BLU:s åsikt att näringslivet bör delta i finansieringen av fredskrislagringen. Slutligen pekar han på att fredskrislagringen övervägs av 1984 års försvarskommitté.

Utskottet har inte något att invända mot vad föredragande statsrådet har anfört om beredskapslagring i näringslivets regi.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *Civil ledning och samordning*

a) att riksdagen med anledning av motion 1985/86:Fö417 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om lokaler för överstyrelsen för civil beredskap,

b) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö418 om högre utbildning inom totalförsvarets civila del,

c) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö405 om lokalisering av civilbefälhavarens i Södra civilområdet kansli,

d) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö205, yrkande 7, om barnomsorgen i krig,

e) att riksdagen godkänner de riktlinjer för den fortsatta utvecklingen som föredragande statsrådet har angett.

2. beträffande *Civilförsvaret och fredsräddningstjänst*

a) att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Fö202, yrkande 10 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om bidrag budgetåret 1986/87 till Sveriges civilförsvarfsförbund,

b) att riksdagen med bifall till proposition 1985/86:100 och med avslag på motion 1985/86:Fö202, yrkande 10 i denna del, för budgetåret 1986/87 fastställer utgiftsramen för statens räddningsverks verksamhet utom skyddsrum till 493 000 000 kr. i prisläget februari 1985,

c) att riksdagen för budgetåret 1986/87 fastställer utgiftsramen för skyddsrum till 578 700 000 kr. i prisläget februari 1985,

d) att riksdagen bemyndigar regeringen att för budgetåret 1986/87 justera utgiftsramen för statens räddningsverks verksamhet utom skyddsrum med hänsyn till prisutvecklingen enligt försvarsprisindex samt utgiftsramen för skyddsrum med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,

e) att riksdagen bemyndigar regeringen att justera lämnade beställningsbemyndiganden med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex.

f) att riksdagen bemyndigar regeringen att justera utgiftsramen för statens räddningsverks verksamhet utom skyddsrum för budgetåret

Res. 7 (m)

1986/87 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramen för civilförsvaret utom skyddsrum för budgetåret 1985/86,

FöU 1985/86:8

g) att riksdagen bemyndigar regeringen att under budgetåret 1986/87 medge överskridande av utgiftsramarna för statens räddningsverks verksamhet samt av lämnade beställningsbemyndiganden, om det behövs av konjunktur- eller beredskapsskäl,

h) att riksdagen lägger föredragande statsrådets redogörelse om verksamheten inom civilförsvaret budgetåret 1984/85 till handlingarna,

i) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö402 om civilförsvarets användning i fredstid,

j) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö409 om den planerade utbyggnaden av skyddade utrymmen,

Res. 8 (fp)

k) att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Fö202, yrkande 8 i denna del, och 1985/86:Fö205, yrkande 6, om anskaffningen av andningsskydd,

Res. 9 (m. c)

l) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö202, yrkande 8 i denna del, om övningsrytmen inom civilförsvaret,

Res. 10 (m)

m) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö204, yrkande 6, om utbildningen inom civilförsvaret,

Res. 11 (fp)

n) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö403 om information om utrymning,

o) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö410 om larm för hörsel-skadade,

p) att riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:Fö401 och Fö404 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om arbetet rörande sjuktransporter med helikoptrar,

q) att riksdagen godkänner de riktlinjer för den fortsatta utvecklingen som föredragande statsrådet har angett,

3. beträffande *Psykologiskt försvar*

a) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö407 om information till utländska medborgare,

b) att riksdagen godkänner de riktlinjer för den fortsatta utvecklingen som föredragande statsrådet har angett,

4. beträffande *totalförsvarets civila delar i övrigt*

att riksdagen godkänner de riktlinjer för den fortsatta utvecklingen som föredragande statsrådet har angett,

5. beträffande *icke-militärt motstånd*

att riksdagen lämnar föredragande statsrådets redogörelse utan erinran,

6. beträffande *beredskapslagring i näringslivets regi*

att riksdagen lämnar föredragande statsrådets redogörelse utan erinran,

7. beträffande *ekonomiska resurser för totalförsvarets civila delar*

att riksdagen lämnar föredragande statsrådets redogörelse utan erinran.

FJÄRDE HUVUDTITELN

Regeringen har i budgetpropositionen föreslagit riksdagen att för budgetåret 1986/87 anvisa medel och lämna beställningsbemyndiganden m. m. enligt följande sammanställning.

Anslag		Belopp (kr.)
A 1.	Försvarsdepartementet (s. 126)	förslagsanslag 32 350 000
A 2.	Vissa nämnder m. m. inom totalförsvaret (s. 126–127)	förslagsanslag 7 065 000
A 3.	Utredningar m. m. (s. 128)	reservationsanslag 8 200 000
A 4.	Extra utgifter (s. 128)	reservationsanslag 595 000
B 1.	Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet (s. 129–132)	förslagsanslag 6 057 000 000
B 2.	Arméförband: Materielan- skaffning (s. 132–135)	bemyndigande 982 000 000 förslagsanslag 1 687 000 000
B 3.	Arméförband: Anskaffning av anläggningar (s. 135–136)	förslagsanslag 249 500 000
B 4.	Arméförband: Forskning och utveckling (s. 137–138)	bemyndigande 161 700 000 förslagsanslag 350 000 000
C 1.	Marinförband: Ledning och för- bandsverksamhet (s. 139–141)	förslagsanslag 1 882 000 000
C 2.	Marinförband: Materiel- anskaffning (s. 142–144)	bemyndigande 1 268 000 000 förslagsanslag 1 217 000 000
C 3.	Marinförband: Anskaffning av anläggningar (s. 144–146)	förslagsanslag 138 000 000
C 4.	Marinförband: Forskning och utveckling (s. 146–148)	bemyndigande 177 000 000 förslagsanslag 183 000 000
D 1.	Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet (s. 149–152)	förslagsanslag 3 129 000 000
D 2.	Flygvapenförband: Materiel- anskaffning (s. 152–155)	bemyndigande 1 690 700 000 förslagsanslag 2 613 000 000
D 3.	Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar (s. 155–157)	förslagsanslag 320 500 000
D 4.	Flygvapenförband: Forskning och utveckling (s. 157–158)	bemyndigande 2 495 500 000 förslagsanslag 1 723 000 000
E 1.	Operativ ledning m. m.: Ledning och förbandsverksamhet (s. 159–161)	förslagsanslag 632 400 000
E 2.	Operativ ledning m. m.: Materielanskaffning (s. 161–162)	bemyndigande 218 100 000 förslagsanslag 179 900 000
E 3.	Operativ ledning m. m.: Anskaffning av anläggningar (s. 162–164)	förslagsanslag 186 160 000
E 4.	Operativ ledning m. m.: Forskning och utveckling (s. 164–165)	bemyndigande 48 000 000 förslagsanslag 24 350 000
F 1.	Försvarets civilförvaltning (s. 166–168)	förslagsanslag 105 540 000
F 2.	Försvarets sjukvårdsstyrelse (s. 168–170)	förslagsanslag 28 700 000

Anslag		Belopp (kr.)
F 3.	Fortifikationsförvaltningen (s. 170–172)	förslagsanslag 173 000 000
F 4.	Försvarets materielverk (s. 172–175)	bemyndigande 700 000 000 förslagsanslag 605 400 000
F 5.	Gemensam försvarsforskning (s. 175–178)	bemyndigande 11 000 000 förslagsanslag 336 200 000
F 6.	Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt (s. 178–179)	förslagsanslag 46 500 000
F 7.	Försvarets radioanstalt (s. 179–180)	förslagsanslag 224 500 000
F 8.	Värnpliktsverket (s. 181–182)	förslagsanslag 108 000 000
F 9.	Försvarets rationaliseringsinstitut (s. 182–184)	förslagsanslag 21 350 000
F 10.	Försvarshögskolan (s. 184–186)	förslagsanslag 3 520 000
F 11.	Militärhögskolan (s. 186–188)	förslagsanslag 41 800 000
F 12.	Försvarets förvaltningskola (s. 189–191)	förslagsanslag 10 600 000
F 13.	Försvarets läromedelscentral (s. 191–192)	förslagsanslag 1 000
F 14.	Krigsarkivet (s. 192–194)	förslagsanslag 7 930 000
F 15.	Statens försvarshistoriska museer (s. 194–196)	förslagsanslag 12 500 000
F 16.	Frivilliga försvarsorganisationer m. m. (s. 196–197)	förslagsanslag 96 740 000
F 17.	Försvarets datacentral (s. 197–199)	förslagsanslag 3 501 000
F 18.	Vissa nämnder m. m. inom det militära försvaret (s. 199–201)	förslagsanslag 13 890 000
F 19.	Reglering av prisstegringar för det militära försvaret (s. 202)	förslagsanslag 2 000 000 000
G 1.	Överstyrelsen för civil beredskap: Förvaltningskostnader (s. 207–208)	bemyndigande ¹ förslagsanslag 32 100 000
G 2.	Civil ledning och samordning (s. 208–210)	reservationsanslag 35 860 000
G 3.	Civilbefälhavarna (s. 210–216)	förslagsanslag 19 120 000
G 4.	Signalskydd (s. 216–217)	bemyndigande 560 000 reservationsanslag 1 820 000
G 5.	Vissa skyddsrumsanläggningar (s. 218–219)	reservationsanslag 9 500 000
G 6.	Vissa teleanordningar (s. 219–221)	reservationsanslag 53 200 000
H 1.	Befolkningsskydd och räddningstjänst (s. 223–229)	bemyndigande 167 700 000 bemyndigande 62 000 000 förslagsanslag 458 000 000
H 2.	Anläggningar för fredsoorganisationen (s. 229–230)	förslagsanslag 35 000 000
H 3.	Skyddsrum (s. 230–232)	bemyndigande 677 000 000 förslagsanslag 578 700 000

¹ Gäller inrättande av tjänst.

Anslag		Belopp (kr.)
H 4.	Reglering av prisstegringar för civilförsvaret m. m. (s. 232)	förslagsanslag 100 000 000
H 5.	Ersättning för verksamhet vid räddningstjänst m. m. (s. 233)	förslagsanslag 4 000
H 6.	Identitetsbrickor (s. 233–235)	förslagsanslag 877 000
H 7.	Beredskap för olje- och kemikaliebekämpning till sjöss (s. 235–236)	förslagsanslag 11 600 000
H 8.	Strandbekämpningsbåtar (s. 237)	reservationsanslag 970 000
I 1.	Styrelsen för psykologiskt försvar (s. 238–240)	förslagsanslag 5 415 000
J 1.	Drift av beredskapslager (s. 241)	förslagsanslag 243 020 000
J 2.	Beredskapslagring och in- industriella åtgärder (s. 241–243)	bemyndigande reservationsanslag 130 000 000 146 800 000
J 3.	Överstyrelsen för civil beredskap: Uppdragsverksamhet (s. 243)	förslagsanslag 1 000
J 4.	Täckande av förluster till följd av statliga beredskapsgarantier m. m. (s. 244)	förslagsanslag 1 000
K 1.	Försvarets forskningsanstalt: Intäktsfinansierad uppdragsverksamhet (s. 245–248)	förslagsanslag 1 000
K 2.	Flygtekniska försöksanstalten (s. 248–253)	förslagsanslag 7 150 000
K 3.	Beredskapstyrka för FN-tjänst (s. 253–255)	förslagsanslag 33 000 000
K 4.	FN-styrkors verksamhet utomlands (s. 255–257)	förslagsanslag 133 400 000
K 5.	Övervakningskontingenten i Korea (s. 257–258)	förslagsanslag 3 200 000
K 6.	Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål (s. 258–259)	reservationsanslag 1 000

Riksdagens revisorer har lagt fram ett förslag (förs. 1985/86:7) om överstyrelsens för ekonomiskt försvar handläggning av beredskapslån m. m. och därvid hemställt att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad revisorerna anfört om

- a. kontrollstation i ÖEF:s beredskapslåneavtal,
- b. utökad kontroll av hur avtalen följs,
- c. ändrad ersättningsform för beredskapstjänster.

Motioner från allmänna motionstiden 1986

1985/86:Fö202 av Lennart Blom m. fl. (m) såvitt gäller yrkandena

1. att riksdagen beslutar fastställa anslaget B 1. Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet till 6 167 000 000 kr.,

2. att riksdagen beslutar fastställa anslaget C 1. Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet till 1 947 000 000 kr.,

3. att riksdagen beslutar fastställa anslaget D 1. Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet till 3 174 000 000 kr.,

4. att riksdagen beslutar fastställa anslaget D 3. Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar till 335 500 000 kr.,

5. att riksdagen beslutar fastställa anslaget E 1. Operativ ledning m. m.: Ledning och förbandsverksamhet till 637 400 000 kr.,

10. att riksdagen beviljar ytterligare 1 000 000 kr. för rekrytering och övning av hemskyddet (delvis).

1985/86:Fö203 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkandena

11. att riksdagen beslutar att anslaget i proposition 1985/86:100 bil. 6, F 19. Reglering av prisstegringar för det militära försvaret minskas med 1 000 000 000 kr. till 1 000 000 000 kr.,

12. att riksdagen beslutar att anslaget i proposition 1985/86:100 bil 6, G 1. Överstyrelsen för civil beredskap: Förvaltningskostnader ökas med 1 658 000 kr. till 33 758 000 kr.,

13. att riksdagen beslutar att anslaget i proposition 1985/86:100 bil. 6, G 2. Civil ledning och samordning, ökas med 5 819 000 kr. till 41 679 000 kr.,

14. att riksdagen beslutar att anslaget i proposition 1985/86:100 bil. 6, G 3. Civilbefälhavarna, ökas med 1 308 000 kr. till 20 428 000 kr.,

15. att riksdagen beslutar att anslaget i proposition 1985/86:100 bil.6, H 1. Befolkningskydd och räddningstjänst, ökas med 23 000 000 kr. till 481 000 000 kr.

1985/86:Fö204 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) såvitt gäller yrkande 5 att riksdagen beslutar reducera anslaget till skyddsrumbyggande med 100 milj. kr.

1985/86:Fö322 av Evert Svensson (s) och Berndt Ekholm (s) vari – med hänvisning till motion 1985/86:Kr341 – yrkas att riksdagen ger regeringen till känna att det från försvarsdepartementets anslag till de frivilliga försvarsorganisationerna ävenledes – som en extra åtgärd under budgetåret 1986/87 – kan lämnas bidrag till folkrörelsernas freds- och nedrustningsarbete.

Motion med anledning av förslag 1985/86:7

1985/86:238 av Göthe Knutson (m) vari yrkas att riksdagen beslutar i enlighet med vad i motionen anförs om beredskapslån och kontantstöd.

Utskottet har i det föregående tagit ställning till storleken av utgiftsramarna för det militära försvaret och för statens räddningsverks verksamhet under budgetåret 1986/87. Utskottets förslag till rambundna anslag framgår av utskottets hemställan.

Motion Fö322 (s) rör anslaget F 16. Frivilliga försvarsorganisationer m. m. Motionärerna anser att organisationer med nära anknytning till statens egen verksamhet och folkrörelser utan markerad ideologisk profil gynnas medan de ideella folkrörelserna och de ideologiskt mest profilerade organisationerna missgynnas när det gäller statliga bidrag. Ett exempel på denna snedvridning ser de i förhållandet att anslaget till de frivilliga försvarsorganisationerna räknas upp med 23,6 % i årets budgetproposition medan flertalet folkrörelser avses få obetydliga och i många fall inte inflationstäckande bidragsökningar. Denna obalans motiverar enligt motionärerna att det under budgetåret 1986/87 lämnas bidrag också till folkrörelsernas freds- och nedrustningsarbete från nu ifrågavarande anslag.

Utskottet har förståelse och respekt för folkrörelsernas insatser när det gäller information om behovet av och möjligheterna till fred och nedrustning i världen. Det är naturligt att staten stödjer sådan verksamhet. Utskottet kan likväl inte biträda förslaget att folkrörelser utan anknytning till totalförsvaret skall få bidrag från anslaget till de frivilliga försvarsorganisationerna. Dessa organisationer bidrar i väsentlig grad till uppbyggnaden av vårt totalförsvär, bl. a. genom den utbildning av personal i olika krigsbefattningar som de svarar för. Utskottet har i olika sammanhang också understrukit betydelsen av frivilligorganisationernas verksamhet och i vissa fall förordat att medel till denna skall ställas till förfogande i större omfattning än vad regeringen föreslagit. De medel som enligt budgetpropositionen bör anvisas under anslaget behövs i full utsträckning för därmed avsedda uppgifter. Utskottet vill framhålla att försvarets frivilligorganisationer till stor del svarar för utbildning som annars hade behövt finansieras på annat sätt. Motion Fö322 bör inte bifallas.

I vänsterpartiet kommunisternas partimotion Fö203 yrkas att anslaget Reglering av prisstegringar för det militära försvaret minskas med 1 000 milj. kr.

Utskottet har i det föregående behandlat de ekonomiska resurserna för det militära försvaret under nästa budgetår. Prisregleringsanslaget är ett täckningsanslag som inte belastas. Priskompensationens storlek bestäms av hur försvarsprisindex utvecklas. Motion Fö203 bör avslås i denna del.

I motion Fö203 (vpk) framläggs också förslag om uppräknningar av anslagen G 1. Överstyrelsen för civil beredskap: Förvaltningskostnader, G 2. Civil ledning och samordning, G 3. Civilbefälhavarna och II 1. Befolkningsskydd och räddningstjänst. Motionärerna uttalar sin tillfredsställelse med att de civila totalförsvargrenarna ägnas större uppmärksamhet och intresse i budgetpropositionen än vad som tidigare har varit fallet. De finner det dock symptomatiskt att detta positiva intresse kommer till uttryck i ord och inte i ekonomiska förbättringar. Motionärerna föreslår att här ifrågavarande

anslag räknas upp till de belopp som ansvariga myndigheter har föreslagit. Detta innebär förslag om en sammanlagd ökning av berörda anslag om 31 785 000 kr.

Utskottet vill påminna om att totalförsvarets civila delar i enlighet med 1982 års totalförvarsbeslut har fått en ökad andel av de totala försvarskostnaderna. En ny avvägning av utgiftsfördelningen inom totalförsvaret kommer att göras i nästa totalförvarsbeslut. I avvaktan härpå bör riksdagen följa regeringens förslag.

I motion Fö204 (fp) pekar motionärerna på att folkpartiet förra året föreslog (motion 1984/85:1265) att anslaget till byggande av skyddsrum – i årets budgetproposition betecknat H 3. Skyddsrum – skulle reduceras med 100 milj. kr. i avvaktan på att kommunerna tar fram de skyddsplaner som gör det möjligt att inrikta skyddsrumbyggandet till områden där hotet bedöms vara störst. Motionärerna konstaterar att dessa skyddsplaner ännu inte finns och upprepar förslaget om en minskning av resurserna för skyddsrumbyggandet med 100 milj. kr.

Utskottet ansåg vid behandlingen av motsvarande motionsyrkande under förra riksmötet (FöU 1984/85:9 s. 78) att anslagsmedel enligt regeringens förslag behövdes för betalning av tidigare utlagda beställningar. Samma förhållande gäller beträffande den medelsanvisning under anslaget som regeringen föreslår i årets budgetproposition. Resurser bör därför anvisas i enlighet med regeringens förslag, och motion Fö204 (fp) bör inte bifallas.

Beträffande anslaget H 8. Strandbekämpningsbåtar föreslår utskottet en ändrad anslagsbenämning. Enligt utskottets mening bör anslaget rubriceras H 8. Båtar för oljebekämpning.

Från anslaget J 2. Beredskapslagring och industriella åtgärder bestrids investeringar i varor, inkl. lagringskostnader, samt olika former av industriella åtgärder, bl. a. beredskapslån. Utskottet finner det därför naturligt att i anslutning till detta anslag behandla ett förslag av riksdagens revisorer (förs. 1985/86:7) om ÖEF:s handläggning av beredskapslån m. m.

Beredskapslånen infördes år 1982. Tidigare fanns ett flertal olika lånetyper. Lånen löper under flera år och är vanligen ränte- och amorteringsfria. Utbetalningen av lånen sker under flera år men är i regel koncentrerad till låneperiodens tidigare del. Under förutsättning att företagen uppfyller sina åtaganden i beredskapsavtalen skrivs låneskulden ned under avtalsperioden, så att den är helt avskriven vid den slutliga förfallodagen. Lånen kan kompletteras med kreditgarantier.

Riksdagens revisorer har granskat ÖEF:s handläggning av beredskapslån m. m. vid myndighetens beklädnadsbyrå. Revisorerna har också gått igenom aktuella utbetalnings- och kontrollrutiner hos ÖEF samt studerat utfall m. m. av beredskapslån hos ett antal berörda företag.

Revisorerna säger sig kunna konstatera att ÖEF har lagt ned ett omfattande arbete på att förbättra sina utbetalnings- och kontrollrutiner. Arbetet på att förbättra dessa ytterligare pågår dessutom. Revisorerna fastställer vidare att det nya systemet med beredskapslån upplevs som klart bättre än tidigare lånesystem. De räknar med att ÖEF fortsätter att utveckla systemet. I sitt förslag till riksdagen berör revisorerna

– inrättande av kontrollstation

- utökad kontroll av hur avtalen följs
- ändrad ersättningsform för beredskapstjänster.

Som ersättningsform för beredskapstjänster är enligt revisorernas mening en årlig kontantersättning under avtalsperioden att föredra framför konstruktionen med beredskapslån. Ersättningen för beredskapstjänster bör därför enligt revisorernas uppfattning i normalfallet ändras från beredskapslån till kontant ersättning. De anser dock att beredskapslånesystemet bör finnas kvar och utnyttjas vid särskilt komplicerade situationer.

I motion 1985/86:238 (m) förklarar sig motionären inte ha något att erinra mot att ÖEF får ökade möjligheter att betala ut kontantstöd i stället för lån. Han vänder sig emellertid mot formuleringen i riksdagsrevisorernas förslag att "ersättningen för beredskapstjänster ändras i normalfallet från beredskapslån till kontant betalning". Enligt motionen kan befaras att begreppet "normalfall" kommer att tolkas som flertalet fall. Han kritiserar också den som han anser kategoriska utformningen av revisorernas hemställan att ge riksdagen till känna vad revisorerna har anfört om ändrad ersättningsform för beredskapstjänster.

Utskottet kan konstatera att de synpunkter som riksdagens revisorer har redovisat angående handläggningen av beredskapslån i allt väsentligt redan blivit beaktade av ÖEF. Utskottet biträder revisorernas förslag om införande av kontrollstation och om utökad kontroll av hur avtalen följs. Beträffande förslaget om ändrad ersättningsform för beredskapstjänster vill utskottet framhålla att det redan nu finns möjlighet till kontantersättning som ett komplement till beredskapslån och beredskapsgarantier. Utskottet har i och för sig inte något att invända mot en ökad användning av kontantersättning i linje med revisorernas förslag. Det är dock viktigt att betona att detta inte får medföra att den nuvarande flexibiliteten vid val av stödform går förlorad. Utskottet anser att ÖEF i det enskilda fallet skall kunna välja den ersättningsform som bäst gagnar vår beredskap. Detta bör riksdagen med anledning av revisorernas förslag och motion 238 (m) som sin mening ge regeringen till känna.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen till *Försvarsdepartementet* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 32 350 000 kr.,
2. att riksdagen till *Vissa nämnder m. m. inom totalförsvaret* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 7 065 000 kr.,
3. att riksdagen till *Utredningar m. m.* för budgetåret 1986/87 anvisar ett reservationsanslag av 8 200 000 kr.,
4. att riksdagen till *Extra utgifter* för budgetåret 1986/87 anvisar ett reservationsanslag av 595 000 kr.,
5. att riksdagen med bifall till proposition 1985/86:100 och med avslag på motion 1985/86:Fö202, yrkande I, till *Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 6 057 000 000 kr.,

6. beträffande *Arméförband: Materielanskaffning*
- a) att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för arméförband får läggas ut inom en kostnadsram av 982 000 000 kr.,
- b) att riksdagen för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 1 687 000 000 kr.,
7. att riksdagen till *Arméförband: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 249 500 000 kr.,
8. beträffande *Arméförband: Forskning och utveckling*
- a) att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att utvecklingsarbete för arméförband får beställas inom en kostnadsram av 161 700 000 kr.,
- b) att riksdagen för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 350 000 000 kr.,
9. att riksdagen med bifall till proposition 1985/86:100 och med avslag på motion 1985/86:Fö202, yrkande 2, till *Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 1 882 000 000 kr.,
10. beträffande *Marinförband: Materielanskaffning*
- a) att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 1 268 000 000 kr.,
- b) att riksdagen för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 1 217 000 000 kr.,
11. att riksdagen till *Marinförband: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 138 000 000 kr.,
12. beträffande *Marinförband: Forskning och utveckling*
- a) att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att utvecklingsarbete för marinförband får beställas inom en kostnadsram av 177 000 000 kr.,
- b) att riksdagen för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 183 000 000 kr.,
13. att riksdagen med bifall till proposition 1985/86:100 och med avslag på motion 1985/86:Fö202, yrkande 3, till *Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 3 129 000 000 kr.,
14. beträffande *Flygvapenförband: Materielanskaffning*
- a) att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för flygvapenförband får läggas ut inom en kostnadsram av 1 690 700 000 kr.,
- b) att riksdagen för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 2 613 000 000 kr.,
15. att riksdagen med bifall till proposition 1985/86:100 och med avslag på motion 1985/86:Fö202, yrkande 4, till *Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 320 500 000 kr.,
16. beträffande *Flygvapenförband: Forskning och utveckling*
- a) att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att utvecklingsar-

bete för flygvapenförband får beställas inom en kostnadsram av 2 495 500 000 kr.,

b) att riksdagen för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 1 723 000 000 kr.,

17. att riksdagen med bifall till proposition 1985/86:100 och med avslag på motion 1985/86:Fö202. yrkande 5, till *Operativ ledning m. m.: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 632 400 000 kr.,

18. beträffande *Operativ ledning m. m.: Materielanskaffning*

a) att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för operativ ledning m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 218 100 000 kr.,

b) att riksdagen för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 179 900 000 kr.,

19. att riksdagen till *Operativ ledning m. m.: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 186 160 000 kr.,

20. beträffande *Operativ ledning m. m.: Forskning och utveckling*

a) att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att utvecklingsarbete för operativ ledning m. m. får beställas inom en kostnadsram av 48 000 000 kr.,

b) att riksdagen för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 24 350 000 kr.,

21. att riksdagen till *Försvarets civilförvaltning* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 105 540 000 kr.,

22. att riksdagen till *Försvarets sjukvårdsstyrelse* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 28 700 000 kr.,

23. att riksdagen till *Fortifikationsförvaltningen* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 173 000 000 kr.,

24. beträffande *Försvarets materielverk*

a) att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att för budgetåret 1986/87 förnödenheter för fredsutbildningen får beställas så att vid varje tillfälle uteliggande skuld inte överstiger 700 000 000 kr.,

b) att riksdagen för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 605 400 000 kr.,

25. beträffande *Gemensam försvarsforskning*

a) att riksdagen bemyndigar regeringen att under budgetåret 1986/87 medge att materiel för forskningändamål beställs inom en kostnadsram av 11 000 000 kr.,

b) att riksdagen för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 336 200 000 kr.,

26. att riksdagen till *Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 46 500 000 kr.,

27. att riksdagen till *Försvarets radioanstalt* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 224 500 000 kr.,

28. att riksdagen till *Värnpliktsverket* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 108 000 000 kr.,

29. att riksdagen till *Försvarets rationaliseringsinstitut* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 21 350 000 kr.,
30. att riksdagen till *Försvårshögskolan* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 3 520 000 kr.,
31. att riksdagen till *Militärhögskolan* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 41 800 000 kr.,
32. att riksdagen till *Försvarets förvaltningsskola* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 10 600 000 kr.,
33. att riksdagen till *Försvarets läromedelscentral* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
34. att riksdagen till *Krigsarkivet* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 7 930 000 kr.,
35. att riksdagen till *Statens försvarshistoriska museer* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 12 500 000 kr.,
36. beträffande *Frivilliga försvarsorganisationer m. m.*
- a) att riksdagen för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 96 740 000 kr.,
- b) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fö322 om bidrag till freds- och nedrustningsarbete,
37. att riksdagen till *Försvarets datacentral* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 3 501 000 kr.,
38. att riksdagen till *Vissa nämnder m. m. inom det militära försvaret* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 13 890 000 kr.,
39. att riksdagen med bifall till proposition 1985/86:100 och med avslag på motion 1985/86:Fö203, yrkande 11, till *Reglering av prisstegringar för det militära försvaret* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 2 000 000 000 kr.,
40. beträffande *Överstyrelsen för civil beredskap: Förvaltningskostnader*
- a) att riksdagen bemyndigar regeringen att vid överstyrelsen för civil beredskap inrätta en tjänst för överdirektör med beteckningen Cp,
- b) att riksdagen med bifall till proposition 1985/86:100 och med avslag på motion 1985/86:Fö203, yrkande 12, för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 32 100 000 kr.,
41. beträffande *Civil ledning och samordning*
- a) att riksdagen med bifall till proposition 1985/86:100 och med avslag på motion 1985/86:Fö203, yrkande 13, för budgetåret 1986/87 anvisar ett reservationsanslag av 35 860 000 kr.,
- b) att riksdagen medger att reservationer vid utgången av budgetåret 1985/86 på reservationsanslagen Bidrag till kostnader för kommunal beredskap samt Beredskapslagring och industriella åtgärder (under programmen Samordning, Informationsbehandling samt Ledning och administration) den 1 juli 1986 förs över till reservationsanslaget Civil ledning och samordning,
42. att riksdagen med bifall till proposition 1985/86:100 och med avslag på motion 1985/86:Fö203, yrkande 14, till *Civilbefälhavarna* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 19 120 000 kr.,

43. beträffande *Signalskydd*

a) att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av signalskyddsmateriel får läggas ut inom en kostnadsram av 560 000 kr.,

b) att riksdagen för budgetåret 1986/87 anvisar ett reservationsanslag av 1 820 000 kr.,

44. att riksdagen till *Vissa skyddsrumsanläggningar* för budgetåret 1986/87 anvisar ett reservationsanslag av 9 500 000 kr.,

45. att riksdagen till *Vissa teleanordningar* för budgetåret 1986/87 anvisar ett reservationsanslag av 53 200 000 kr.,

46. beträffande *Befolkningsskydd och räddningstjänst*

a) att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att materiel beställs inom en kostnadsram av 167 700 000 kr.,

b) att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att ersättning utgår för produktion av anläggningar för civilförsvarets krigsorganisation inom en kostnadsram av 62 000 000 kr.,

c) att riksdagen med bifall till proposition 1985/86:100 och med avslag på motionerna 1985/86:Fö202, yrkande 10 i denna del, och Fö203, yrkande 15, för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 458 000 000 kr.,

47. att riksdagen till *Anläggningar för fredsorganisationen* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 35 000 000 kr.,

48. beträffande *Skyddsrum*

a) att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att ersättning utgår för anskaffning av skyddsrum för befolkningen inom en kostnadsram av 677 000 000 kr.,

b) att riksdagen med bifall till proposition 1985/86:100 och med avslag på motion 1985/86:Fö204, yrkande 5, för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 578 700 000 kr.,

Res. 12 (fp)

49. att riksdagen till *Reglering av prisstegringar för civilförsvaret m. m.* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 100 000 000 kr.,

50. att riksdagen till *Ersättning för verksamhet vid räddningstjänst m. m.* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 4 000 kr.,

51. att riksdagen till *Identitetsbrickor* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 877 000 kr.,

52. att riksdagen till *Beredskap för olje- och kemikaliebekämpning till sjöss* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 11 600 000 kr.,

53. beträffande *Båtar för oljebekämpning*

a) att riksdagen för budgetåret 1986/87 anvisar ett reservationsanslag av 970 000 kr.,

b) att riksdagen medger att reservation vid utgången av budgetåret 1985/86 på reservationsanslaget Strandbekämpningsbåtar den 1 juli 1986 förs över till reservationsanslaget Båtar för oljebekämpning,

54. att riksdagen till *Styrelsen för psykologiskt försvar* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 5 415 000 kr.,

55. att riksdagen till *Drift av beredskapslager* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 243 020 000 kr..

56. beträffande *Beredskapslagring och industriella åtgärder*

a) att riksdagen bemyndigar regeringen att inom en kostnadsram av 130 000 000 kr. medge avtal om nya beredskapslån som medför utbetalningar under senare budgetår,

b) att riksdagen för budgetåret 1986/87 anvisar ett reservationsanslag av 146 800 000 kr..

57. beträffande *Överstyrelsens för ekonomiskt försvar handläggning av beredskapslån m. m.*

a) att riksdagen med bifall till förslag 1985/86:7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om kontrollstation i ÖEF:s beredskapslåneavtal och om utökad kontroll av hur avtalen följs,

b) att riksdagen med anledning av förslag 1985/86:7 och motion 1985/86:238 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om ersättningsform för beredskapstjänster.

58. att riksdagen till *Överstyrelsen för civil beredskap: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr..

59. att riksdagen till *Täckande av förluster till följd av statliga beredskapsgarantier m. m.* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr..

60. att riksdagen till *Försvarets forskningsanstalt: Intäktsfinansierad uppdragsverksamhet* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr..

61. att riksdagen till *Flygtekniska försöksanstalten* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 7 150 000 kr..

62. att riksdagen till *Beredskapsstyrka för FN-tjänst* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 33 000 000 kr..

63. att riksdagen till *FN-styrkors verksamhet utomlands* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 133 400 000 kr..

64. att riksdagen till *Övervakningskontingenten i Korea* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 3 200 000 kr..

65. att riksdagen till *Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål* för budgetåret 1986/87 anvisar ett reservationsanslag av 1 000 kr.

Stockholm den 3 april 1986

På försvarsutskottets vägnar

Lennart Blom

Närvarande: Lennart Blom (m), Roland Brännström (s), Åke Gustavsson (s), Kerstin Ekman (fp), Gunnar Björk i Gävle (c), Evert Hedberg (s), Göthe Knutson (m), Ingemar Konradsson (s), Ingvar Björk (s), Hans Lindblad (fp), Olle Aulin (m), Iréne Vestlund (s), Gunhild Bolander (c), Christer Skoog (s) och Barbro Evermo (s).

1. Totalförsvaret (punkt 3)

Gunnar Björk i Gävle (c) och Gunhild Bolander (c) anser beträffande samhällets sårbarhet

dels att den del av utskottets anförande som på s. 9 börjar med "Utskottet förutsätter" och slutar med "inte förorda" bort ha följande lydelse:

Samhällets ökade sårbarhet måste uppmärksammas och beaktas på ett sådant sätt att samhället kan klara kriser som sträcker sig över flera år. I planeringen måste större betydelse läggas vid att bemästra sårbarhetsproblemen inom t. ex. el-, data-, elektronik- och livsmedelssektorerna. Mot denna bakgrund anser utskottet att livsmedels- och försörjningsplaner bör upprättas för olika regioner i landet.

Inlandsbanan har från försörjningssynpunkt stor betydelse både för Norrlands inland och för övre Norrland. Regeringen bör därför snarast besluta om planering för upprustning av inlandsbanan.

Vad utskottet nu har anfört om regionala försörjningsplaner och om inlandsbanan bör riksdagen, med bifall till motion Fö205 (c) i denna del, som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 11) i moment 3 bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Fö205, yrkande 9, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om regionala försörjningsplaner och om inlandsbanan.

2. Totalförsvaret (punkt 3)

Kerstin Ekman (fp) och Hans Lindblad (fp) anser beträffande sårbarhetsberedningen

dels att den del av utskottets anförande som på s. 9 börjar med "Av redogörelsen" och slutar med "av konstitutionsutskottet" bort ha följande lydelse:

Sårbarhetsberedningen har utfört ett värdefullt arbete, bl. a. genom att den kunnat ta hänsyn till sårbarhetsfrågor inom såväl privat som offentlig sektor. Beredningen har nu avslutat en viktig fas av sitt arbete. Till dess denna verksamhet fått en ny organisatorisk form – motsvarande sårbarhetsberedningens – bör beredningen fortsätta sitt arbete. Detta bör riksdagen, med bifall till yrkande 5 i motion K412, som sin mening ge regeringen till känna. Motionsyrkandet har överlämnats av konstitutionsutskottet.

dels att utskottets hemställan (s. 11) i moment 4 bort ha följande lydelse:

4. att riksdagen med bifall till motion 1985/86:K412, yrkande 5, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om sårbarhetsberedningens verksamhet.

3. Totalförsvaret (punkt 3)

Kerstin Ekman (fp) och Hans Lindblad (fp) anser beträffande allmän totalförsvarsplikt

dels att den del av utskottets anförande som på s. 11 börjar med "Att utvidga" och slutar med "motion Fö206" bort ha följande lydelse:

Som framgått finns flera pliktlagar för totalförsvarets personalförsörjning. På sikt vore det mest rationellt att ha en för alla medborgare gemensam totalförsvarsplikt, där man utgår från de totala personaltillgångarna och de totala behoven för att sedan placera var och en efter individuella förutsättningar. Hittills har den manliga värnplikten inneburit en överutbildning i den meningen att man har utbildat fler än vad som behövts för den militära krigsorganisationen. Samtidigt kan konstateras att t. ex. civiltförsvaret inte fått den yngre personal som varit önskvärd. Olika delar av totalförsvaret "konkurrerar" om personer med specialkvalifikationer. Det är emellertid svårt att hävda att kvalifikationerna är könsbundna.

Grundprincipen bör enligt utskottets mening vara, att varje medborgare utnyttjas i totalförsvaret så att vederbörandes utbildning och andra kvalifikationer tas till vara. Det möjliggör ett rationellt personalutnyttjande, som skulle ge totalförsvaret stor flexibilitet samtidigt som den enskilde skulle känna att hans eller hennes uppgift är meningsfull.

Det moderna kriget medför väldiga påfrestningar på den enskilde. Var och en måste därför ges information och grundutbildning om t. ex. överlevnads-möjligheter, skydd, försörjning, sjukvård och folkrätt.

Utskottet vill därför förorda att arbete inleds för införande av en allmän totalförsvarsplikt. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 12) i moment 5 bort ha följande lydelse:

5. att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Fö206 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om en allmän totalförsvarsplikt.

4. Totalförsvarets militära del (punkt 4)

Gunnar Björk i Gävle (c) och Gunhild Bolander (c) anser beträffande krigsförbandsövningar

dels att den del av utskottets anförande som på s. 17 börjar med "Motion Fö205" och slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Den värnpliktiges engagemang och känsla av delaktighet i försvaret är en grundläggande förutsättning för att värnpliktsutbildningen skall få avsedd effekt. Det är viktigt att också repetitionsutbildningen upplevs som meningsfull. Utskottet anser det vara av stor vikt för vår trovärdighet att krigsförbandsövningarna vidareutvecklas och att det kunnande som finns hos personalen bättre tas till vara i utbildningen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 23) i moment 3. h) bort ha följande lydelse:

3. beträffande *krigsorganisationens utveckling m. m.*

h) att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Fö205, yrkande 3, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om bättre krigsförbandsövningar.

5. Totalförsvarets militära del (punkt 4)

Kerstin Ekman (fp), Gunnar Björk i Gävle (c), Hans Lindblad (fp) och Gunhild Bolander (c) anser beträffande försvaret av västkusten

dels att den del av utskottets anförande som på s. 17 börjar med "Försvarsutvecklingen på" och på s. 18 slutar med "enligt motionsyrkandena" bort ha följande lydelse:

I flera avseenden har det militära försvarets krigsorganisation på västkusten tunnats ut eller föråldrats. Särskilt mot bakgrund av senare års bedömningar om ökade risker för överraskande inlett anfall finns det enligt utskottets mening anledning att söka förstärka försvarsmöjligheterna på västkusten. Det är angeläget att förband med krigsuppgifter på västkusten i ökad utsträckning utbildas och övas där. Utskottet menar därför att synpunkter av det slag som framförs i motionerna Fö305 och Fö320 bör beaktas i förberedelserna inför 1987 års försvarsbeslut.

Utskottet anser att riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna vad utskottet nu har anfört om försvaret av västkusten.

dels att utskottets hemställan (s. 23) i moment 3. j) bort ha följande lydelse:

3. beträffande *krigsorganisationens utveckling m. m.*

j) att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:Fö305 och Fö320 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om försvaret av västkusten.

6. Totalförsvarets militära del (punkt 4)

Lennart Blom (m), Kerstin Ekman (fp), Gunnar Björk i Gävle (c), Göthe Knutson (m), Hans Lindblad (fp), Olle Aulin (m) och Gunhild Bolander (c) anser beträffande den ekonomiska planeringen

dels att den del av utskottets anförande som på s. 22 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "februari 1985)" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att riksdagen bör följa de samstämmiga motionsyrkandena beträffande utgiftsramens storlek nästa budgetår. Ökningen behövs för angelägna ändamål av de slag som anges i motionerna. I första hand bör vidtas åtgärder som snabbt stärker krigsorganisationens kvalitet och beredskap utan att medföra långsiktiga bindningar. Det är nödvändigt att satsa på förbättringar beträffande repetitionsutbildning och materiell tillgänglighet för krigsförbanden. Utbildningen av värnpliktiga och av yrkesofficerare bör bedrivas med beaktande av beredskapskrav. Incidentberedskapen bör särskilt uppmärksammas. Frågan om effektiva splitterskydd för soldaterna bör prioriteras.

En ökning av utgiftsramen med 240 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag är väl motiverad för det sista budgetåret i försvarsbeslutsperioden. Redan effekterna av 4-procentsspärren i fråga om prisutvecklingen för år 1984 uppgår till ungefär detta belopp. Härtill kommer att det militära försvaret i flera avseenden har fått vidgade uppgifter men inte ekonomisk kompensation för detta.

Utgiftsramen för det militära försvaret nästa budgetår bör alltså bestämmas till 22 651 482 000 kr. (prisläge februari 1985). Medelsförbrukningen under anslagen inom utgiftsramen bör anpassas efter den ökade ramen och till den inriktning mot främst beredskaphöjande och utbildningsförbättrande åtgärder som här nämnts. Vid behov bör regeringen för ändamålet begära ytterligare beställningsbemyndiganden.

dels att utskottets hemställan (s. 23) i moment 6 a) bort ha följande lydelse:

6. beträffande *den ekonomiska planeringen*

a) att riksdagen med anledning av proposition 1985/86:100 samt med bifall till motionerna 1985/86:Fö202, yrkande 6, Fö204, yrkandena 1 och 3, och Fö205, yrkande 2, fastställer utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1986/87 till 22 651 482 000 kr. i prisläget februari 1985 och den inriktning av resursutnyttjandet under budgetåret som utskottet har förordat.

7. Totalförsvarets civila delar (punkt 7)

Lennart Blom, Göthe Knutson och Olle Aulin (alla m) anser beträffande civilförsvaret och freds räddningstjänst

dels att den del av utskottets anförande som på s. 33 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "i denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att utgiftsramen för statens räddningsverks verksamhet utom skyddsrum för ändamålet bör för budgetåret 1986/87 räknas upp med 1 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag.

Medelsförbrukningen under anslagen inom utgiftsramen bör anpassas till den ökade ramen med beaktande av medelsbehovet för ett statsbidrag till civilförsvarsförbundet om 5,5 milj. kr.

dels att utskottets hemställan (s. 41) i moment 2. b) bort ha följande lydelse:

2. beträffande *Civilförsvaret och freds räddningstjänst*

b) att riksdagen med anledning av proposition 1985/86:100 och med bifall till motion 1985/86:Fö202, yrkande 10 i denna del, för budgetåret 1986/87 fastställer utgiftsramen för statens räddningsverks verksamhet utom skyddsrum till 494 000 000 kr. i prisläget februari 1985 och den inriktning av resursutnyttjandet under budgetåret som utskottet har förordat.

8. Totalförsvarets civila delar (punkt 7)

Kerstin Ekman (fp) och Hans Lindblad (fp) anser beträffande civilförsvaret och freds räddningstjänst

dels att den del av utskottets anförande som på s. 35 börjar med "Av det" och slutar med "inte bifallas" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att den planerade mycket omfattande utbyggnaden av skyddade utrymmen innebär en ny uppgift för BRB-organisationen. Därmed skärps kraven på att större personalresurser tilldelas byggnads- och reparationsarbeten i beredskapslägen och krig. Detta måste beaktas vid fördelning av personal mellan militära och civila krigsplaceringar. Vad utskottet nu anført bör riksdagen, med bifall till motion Fö409, som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 42) i moment 2. j) bort ha följande lydelse:

2. beträffande *Civilförsvaret och fredsräddningstjänst*

j) att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Fö409 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anført om fördelning av personal mellan militära och civila krigsplaceringar.

9. Totalförsvarets civila delar (punkt 7)

Lennart Blom (m), Gunnar Björk i Gävle (c), Göthe Knutson (m), Olle Aulin (m) och Gunhild Bolander (c) anser beträffande civilförsvaret och fredsräddningstjänst

dels att den del av utskottets anförande som på s. 35 börjar med "Utskottet finner" och slutar med "berörda delar" bort ha följande lydelse:

Bristen på andningsskydd inom civilförsvaret är allvarlig. Enligt utskottets mening bör därför i enlighet med vad som anføres i motionerna Fö202 och Fö205 anskaffningen inte slutföras senare än som förutsattes år 1982. Utskottet bedömer att inga ytterligare medel behöver tillföras anslaget budgetåret 1986/87 men räknar med att behovet av medel för att fullfölja programmet kan täckas under därpå följande budgetår. Vad utskottet anført om anskaffningen av andningsskydd bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 42) i moment 2. k) bort ha följande lydelse:

2. beträffande *Civilförsvaret och fredsräddningstjänst*

k) att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:Fö202, yrkande 8 i denna del, och 1985/86:Fö205, yrkande 6, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anført om anskaffningen av andningsskydd.

10. Totalförsvarets civila delar (punkt 7)

Lennart Blom, Göthe Knutson och Olle Aulin (alla m) anser beträffande civilförsvaret och fredsräddningstjänst

dels att den del av utskottets anförande som på s. 35 börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "behandlad del" bort ha följande lydelse:

Civilförsvaret bör ha hög mobiliseringsberedskap. Dess enheter måste vara användbara direkt efter mobilisering. En förutsättning för detta är att enheterna är väl övade. I likhet med vad som föreslagits av civilförsvartssty-

relsen och förordas i motion Fö202 bör de s. k. A-enheterna därför under år 1987 börja övas vart tredje år i stället för som nu vart fjärde år. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 42) i moment 2. l) bort ha följande lydelse:

2. beträffande *Civilförsvaret och freds räddningstjänst*

l) att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Fö202, yrkande 8 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om övningsrytmen inom civilförsvaret.

11. Totalförsvarets civila delar (punkt 7)

Kerstin Ekman (fp) och Hans Lindblad (fp) anser beträffande civilförsvaret och freds räddningstjänst

dels att den del av utskottets anförande som på s. 35 börjar med "Även de" och på s. 36 slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Det är mycket angeläget att civilförsvaret är användbart direkt efter mobilisering. Detta kräver att hela organisationen är utbildad. Utbildningskapacitet och rekryteringsbas bör på sätt som anförs i motion Fö204 därför ökas och utbildningen förbättras. Medel härför kan frigöras genom begränsningar i fråga om skyddsrumbyggnad. Vad utskottet nu har anfört om utbildningen inom civilförsvaret bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 42) i moment 2. m) bort ha följande lydelse:

2. beträffande *Civilförsvaret och freds räddningstjänst*

m) att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Fö204, yrkande 6, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om utbildningen inom civilförsvaret.

12. Anslagsfrågor (punkt 8)

Kerstin Ekman (fp) och Hans Lindblad (fp) anser beträffande anslaget Skyddsrum

dels att den del av utskottets anförande som på s. 48 börjar med "Utskottet ansåg" och som slutar med "inte bifallas" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att arbetet med att upprätta kommunernas skyddsplaner ännu inte har slutförts. Därmed saknas underlag för att inrikta skyddsrumbyggnad. En viss återhållsamhet i skyddsrumbyggnad bör såsom anförs i motion Fö204 iaktas i avvaktan på att skyddsplanerna färdigställs. Anslaget Civilförsvaret: Skyddsrum bör därför föras upp i statsbudgeten med ett belopp som understiger regeringens förslag med 100 milj. kr.

dels att utskottets hemställan (s. 53) i moment 48. b) bort ha följande lydelse:

48. beträffande *Skyddsrum*

b) att riksdagen med anledning av proposition 1985/86:100 och med bifall till motion 1985/86:Fö204, yrkande 5, för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 478 700 000 kr.

Totalförsvarets civila delar (punkt 7) – Civil ledning och samordning

av Hans Lindblad (fp)

I betänkandet Högre regional ledning (SOU 1978:77) framhöll försvarsmaktens ledningsutredning att "principen bör vara att *milostab* och *CB-kansli* lokaliserar till samma ort". Med hänsyn till skillnaden i storlek mellan milostab och CB-kansli är det naturligt att kansliet flyttar till militärområdesstabens lokaliseringssort, menade utredningen.

Militärbefälhavarna och civilbefälhavarna med sina stabsresurser kan i krig ses som en samlad totalförvarsledning på högre regional nivå. Det är viktigt att redan i fred förbereda detta genom nära och täta kontakter. Inte i något av de sex militär- och civilområdena är dock milostaber och CB-kanslier lokaliserade till samma ort.

På senare år har behovet att kunna möta överraskande inledda anfall kommit att betonas allt kraftigare. Risken ökar för att strid behöver upptas redan innan mobilisering hunnit genomföras, och en gemensam totalförvarsledning kan då behöva utövas redan från fredsuppehållsplatserna. Detta förhållande ökar enligt min mening behovet att få den samlokalisering som försvarsmaktens ledningsutredning föreslog. Eftersom principen om samlokalisering av militärområdesstab och civilbefälhavarkansli bör tillämpas generellt är jag dock inte beredd att förorda bifall till motion Fö405 (m). Ett riksdagsbeslut enligt motionen skulle medföra en förändring av lokaliseringen beträffande endast ett av CB-kanslierna.

Sammanställning av motionsyrkanden

Väckt med anledning av förslag 1985/86:7

1985/86:238 av Göthe Knutson (m) vari yrkas att riksdagen beslutar i enlighet med vad i motionen anförs om beredskapslån och kontantstöd. 8:57b)

Väckta under den allmänna motionstiden

1985/86:K412 av Margitta Edgren m. fl. (fp) vari yrkas (yrkande 5) att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att sårbarhetsberedningen tills vidare skall fortsätta sin verksamhet. 3:4 2

1985/86:Fö201 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i denna motion anförts beträffande den principiella inriktningen av totalförsvarets fortsatta utveckling inför 1987 års försvarsbeslut. 3:1

2. att riksdagen uttalar att inriktning och handlingsvägar som redovisas i motionen skall belysas inför 1987 års försvarsbeslut. 3:1

1985/86:Fö202 av Lennart Blom m. fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar fastställa anslaget B 1. Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet till 6 167 000 000 kr., 8:5

2. att riksdagen beslutar fastställa anslaget C 1. Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet till 1 947 000 000 kr., 8:9

3. att riksdagen beslutar fastställa anslaget D 1. Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet till 3 174 000 000 kr., 8:13

4. att riksdagen beslutar fastställa anslaget D 3. Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar till 335 500 000 kr., 8:15

5. att riksdagen beslutar fastställa anslaget E 1. Operativ ledning m. m.: Ledning och förbandsverksamhet till 637 400 000 kr., 8:17

6. att riksdagen beslutar fastställa totalramen för det militära försvaret 1986/87 med en ökning av regeringens förslag med 240 milj. kr. till 22 651 482 000 kr., 4:6a) 6

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om utvecklingen av civilförsvaret, 7:2k) 9
7:2l) 10

10. att riksdagen beviljar ytterligare 1 000 000 kr. för rekrytering och övning av hemskyddet. 7:2a) 7
7:2b) 7
8:46c)

1985/86:Fö203 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om en redovisning av hur USA:s embargopolitik påverkar de svenska försvarsåtgärderna, 1:1

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag hur utlandsberoendet vid anskaffning av militär materiel skall minskas, 1:1

3. att riksdagen uttalar att sårbarhetsaspekterna måste beaktas långt mer än tidigare inför 1987 års försvarsbeslut och att en "omrustning" från militär till civil sektor bör ske inom totalförsvaret. 3:2
4. att riksdagen uttalar att någon planering för ett nytt svensktillverkat militärflygplan efter JAS inte får ske. 4:3a)
5. att riksdagen hos regeringen begär förslag om avveckling av de svenska pansarbrigaderna och hur de skall ersättas med en organisation utan stridsvagnar. 4:3b)
6. att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att återskapa "en levande skärgård". 4:3c)
7. att riksdagen uttalar att någon sammanslagning av kustbevakningen och sjöfartsverket inte bör komma till stånd. 4:3d)
8. att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att snarast organisera det tidigare omtalade marina hemvärnets. 4:3e)
9. att riksdagen hos regeringen hemställer om redovisning av hur underhåll och därmed uthållighet är tänkt att fungera i en krigssituation med nuvarande militära organisation. 4:3f)
10. att riksdagen hos regeringen begär en utförligare redovisning av JAS-projektets effekter än vad som ges i budgetpropositionen, med sikte på en neddragning av projektet enligt motionens förslag. 5
11. att riksdagen beslutar att anslaget i proposition 1985/86:100 bil. 6, F 19. Reglering av prisstegringar för det militära försvaret, minskas med 1 000 000 000 kr. till 1 000 000 000 kr.. 8:39
12. att riksdagen beslutar att anslaget i proposition 1985/86:100 bil. 6, G 1. Överstyrelsen för civil beredskap: Förvaltningskostnader, ökas med 1 658 000 kr. till 33 758 000 kr.. 8:40b)
13. att riksdagen beslutar att anslaget i proposition 1985/86:100 bil. 6, G 2. Civil ledning och samordning, ökas med 5 819 000 kr. till 41 679 000 kr.. 8:41a)
14. att riksdagen beslutar att anslaget i proposition 1985/86:100 bil. 6, G 3. Civilbefälhavarna, ökas med 1 308 000 kr. till 20 428 000 kr.. 8:42
15. att riksdagen beslutar att anslaget i proposition 1985/86:100 bil. 6, H 1. Befolkningsskydd och räddningstjänst, ökas med 23 000 000 kr. till 481 000 000 kr. 8:46c)

1985/86:Fö204 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar öka den militära utgiftsramen för 1986/87 med 240 milj. kr. och därmed fastställer den till 22 651 482 000 kr. i prisläge februari 1985, 4:6a) 6
2. att riksdagen begär att regeringen snarast låter myndigheterna förfoga över samtliga de medel som i regleringsbrevet för 1985/86 ställdes till *regeringens disposition för senareläggning av anskaffningar*, 4:2a)
3. att riksdagen hos regeringen begär att de tillförda medlen skall användas på sätt som anges i motionen. 4:6a) 6

Bilaga

Behandlas i betänkande
utsk. reserv.
hemst. nr
p.:mom.

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om angelägenheten av splitterskydd, 4:3g)
5. att riksdagen beslutar reducera anslaget till skyddsrumbyggnad med 100 milj. kr., 8:48b) 12
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om civildförsvarets utbildning. 7:2m) 11

1985/86:Fö205 av Karin Söder m. fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av svensk säkerhets- och försvarspolitik, 1:2
2. att riksdagen beslutar begära att regeringen återkommer på tilläggsstat med kompensation på 240 milj. kr. för att upprätthålla kompetensen beträffande luftförsvaret och incidentberedskapen, 4:6a) 6
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om bättre och meningsfullare repetitionsövningar, 4:3h) 4
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om behovet av en svensk försvarsmaterielindustri, 6:1
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fullföljande av programmet för anskaffning av skyddsmasker och andningsskydd i enlighet med 1982 års beslut, 7:2k) 9
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om planeringen för barnomsorg i krig, 7:1d)
9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om att regionala försörjnings- och livsmedelsplaner upprättas. 3:3 1

1985/86:Fö206 av Maria Leissner (fp) vari yrkas att riksdagen uttalar att totalförsvarets samlade personalbehov för civila och militära uppgifter på sikt bör tillgodoses genom en allmän totalförsvarsplikt, varigenom den enskilde – oavsett uppgift – bör tillförsäkras en grundläggande självförsvarsutbildning. 3:5 3

1985/86:Fö301 av Olle Aulin m. fl. (m, fp, c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen framförts om bibehållande av Malmö marina bevakningsområde som en självständig militär myndighet på lägre regionalt plan. 4:4a)

1985/86:Fö302 av Sten Svensson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om inrättande av en musikpluton inom västra militärområdet. 4:4b)

1985/86:Fö304 av Marianne Karlsson (c) vari yrkas att riksdagen uttalar sig för att försvarsgrenarna varje år i en gemensam uppvisning skall visa upp sina resurser. 4:3i)

1985/86:Fö305 av Kerstin Ekman (fp) och Lars Sundin (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala sig för följande inriktning för försvaret av västkusten inför försvarsbeslutet 1987:		
1. att det lokala försvarssystemet på västkusten skall ges en ökad förnyelse och en bättre beredskap,	4:3j)	5
2. att ökade förberedelser skall vidtas för att kunna förstärka försvaret av västkusten med operativt rörliga och slagkraftiga förband,	4:3j)	5
3. att rörliga förband som i krig skall kunna strida på västkusten genomför en ökad utbildnings- och övningsverksamhet i fred i detta område.	4:3j)	5
1985/86:Fö306 av Monica Öhman (s) och Sten-Ove Sundström (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om grundutbildning av beredskapsförband i Kalix försvarsområde.	4:4c)	
1985/86:Fö308 av Bengt-Ola Rytter m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen sägs om att upprustning av Rommedhedslägrät enligt tidigare riksdagsbeslut kommer till stånd.	4:4d)	
1985/86:Fö311 av Sigge Godin (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om förstärkt luftvärnsutbildning i nedre Norrland.	4:4e)	
1985/86:Fö313 av Per-Richard Molén (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om lokalisering av en sjöbevakningscentral till Härnösand.	4:4f)	
1985/86:Fö317 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas		
1. att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder så att koppartråds-spridningen vid militära torpedskjutningar snarast upphör,	4:3k)	
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en utredning bör göras av militär verksamhet och dess miljöeffekter och konsekvenser för utnyttjande av Östersjön och dess kustområden.	4:3k)	
1985/86:Fö320 av Kjell A. Mattsson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om västkustens betydelse i den operativa planläggningen i 1987 års försvarsbeslut.	4:3j)	5
1985/86:Fö322 av Evert Svensson (s) och Berndt Ekholm (s) vari yrkas att riksdagen ger regeringen till känna att det från försvarsdepartementets anslag till de frivilliga försvarsorganisationerna ävenledes – som en extra åtgärd under budgetåret 1986/87 – kan lämnas bidrag till folkrörelsernas freds- och nedrustningsarbete.	8:36b)	
1985/86:Fö401 av Olle Östrand (s) och Sten-Ove Sundström (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av åtgärder för en dygnet-runt-beredskap med räddningshelikopter på flygflottiljerna i Söderhamn och Luleå.	7:2p)	

- 1985/86:Fö402 av Ylva Annerstedt (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till åtgärder för att civilförsvaret skall kunna göra nytta också i fredstid. 7:2i
- 1985/86:Fö403 av Olle Aulin (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen framförts om information till allmänheten om utrymningsåtgärder. 7:2n
- 1985/86:Fö404 av Olle Östrand (s) och Sten-Ove Sundström (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nyanskaffning av helikoptrar för räddningstjänst m. m. 7:2p)
- 1985/86:Fö405 av Bo Lundgren m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att civilbefälhavarens kansli för södra civilområdet skall förläggas till Kristianstad. 7:1c)
- 1985/86:Fö407 av Erkki Tammenoksa (s) och Lahja Exner (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av information till utländska medborgare om åtgärder vid krigssituation eller krisläge. 7:3a)
- 1985/86:Fö409 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen sägs om planering av skyddade utrymnen för civilbefolkningen vid krig och krigsfara, särskilt vad gäller behovet av byggarbetskraft. 7:2j) 8
- 1985/86:Fö410 av Elisabeth Fleetwood (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att vederbörande myndighet får i uppdrag att utreda frågan om larmsignal vid krigs- eller katastroflarm, som kan uppfattas också av döva. 7:2o)
- 1985/86:Fö417 av Lars De Geer (fp) och Hans Lindblad (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en prövning av lokalfrågan för överstyrelsen för civil beredskap på sätt som anges i motionen. 7:1a)
- 1985/86:Fö418 av Hadar Cars (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till förstärkt utbildning inom totalförsvarets civila delar vad gäller personal med viktiga beredskapsuppgifter. 7:1b)
- 1985/86:T289 av Anita Persson (s) vari yrkas (yrkande 3) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Nyköping-Oxelösunds flygplats bör användas i större utsträckning av statlig flygverksamhet. 4:4g)

Innehållsförteckning	
SAMMANFATTNING	1
SÄKERHETS- OCH FÖRSVARSPOLITIKEN	
Föredragande statsrådet	2
Motioner	5
Utskottet	5
FÖRBEREDELSE FÖR 1987 ÅRS TOTALFÖRSVARSBESLUT	7
TOTALFÖRSVARET	
Motioner	7
Utskottet	8
TOTALFÖRSVARETS MILITÄRA DEL	
Motioner	12
Utskottet	15
Budgetåren 1984/85 och 1985/86	15
Det militära försvarets fortsatta utveckling	15
Hemställan	22
JAS-PROJEKTET	
Motion	24
Utskottet	24
VISSA FRÅGOR RÖRANDE FÖRSVARSPOLITIKEN	
Motion	25
Utskottet	25
TOTALFÖRSVARETS CIVILA DELAR	
Motioner	26
Inledning	28
Civil ledning och samordning	29
Civilförsvar och freds räddningstjänst	32
Psykologiskt försvar	37
Övrig varuförsörjning	38
Kyrklig beredskap	38
Övriga funktioner	38
Ekonomiska resurser för totalförsvarets civila delar	39
Icke-militärt motstånd	40
Beredskapslagring i näringslivets regi	40
Utskottets hemställan	41
ANSLAGSFRÅGOR FÖR BUDGETÅRET 1986/87	
Motioner	46
Utskottet	47

RESERVATIONER

1. Totalförsvaret (punkt 3) – samhällets sårbarhet (c)	55
2. Totalförsvaret (punkt 3) – sårbarhetsberedningen (fp)	55
3. Totalförsvaret (punkt 3) – allmän totalförsvarsplikt (fp)	56
4. Totalförsvarets militära del (punkt 4) – krigsförbandsövningar (c)	56
5. Totalförsvarets militära del (punkt 4) – försvaret av västkusten (fp, c)	57
6. Totalförsvarets militära del (punkt 4) – den ekonomiska plane- ringen (m, fp, c)	57
7. Totalförsvarets civila delar (punkt 7) – Civilförsvaret och fredsrädd- ningstjänst (m)	58
8. Totalförsvarets civila delar (punkt 7) – Civilförsvaret och fredsrädd- ningstjänst (fp)	58
9. Totalförsvarets civila delar (punkt 7) – Civilförsvaret och fredsrädd- ningstjänst (m, c)	59
10. Totalförsvarets civila delar (punkt 7) – Civilförsvaret och fredsrädd- ningstjänst (m)	59
11. Totalförsvarets civila delar (punkt 7) – Civilförsvaret och fredsrädd- ningstjänst (fp)	60
12. Anslagsfrågor (punkt 8) – Skyddsrum (fp)	60

SÄRSKILT YTTRANDE

Totalförsvarets civila delar (punkt 7) – Civil ledning och samordning (fp)	61
---	----

BILAGA

Sammanställning av motionsyrkanden	62
--	----